

**Møte for lukkede dører**  
**tirsdag den 28. mars 1950 kl. 10.**

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

*Industriministerens redegjørelse i møte 27. februar 1950 om de førte forhandlinger og den foreliggende rapport om krafteksport til Danmark.*

**Presidenten:** Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører - og anser det som bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens pgr. 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet - og anser det som bifalt.

Videre at Oslo-pressens sjefredaktører og sjefene for pressekontorene gis adgang, samt, etter anmodning fra Industridepartementet, følgende tjenestemenn fra departementet og Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet: Ekspedisjonssjef Mellum, byråsjef Ouren, konsulent Nordberg, generaldirektør Vogt og bygningssjef Broch Due. - Det ansees som bifalt.

Den innkalte vararepresentant for kjøpstedene i Telemark og Aust-Agder fylker, lærerinne Bertha Auensen, har tatt sete.

**Sven Nielsen:** Jeg anser det for meget nyttig at vi får dette møte til drøftelse av et spørsmål som har vakt meget stor interesse utover landet, og særlig at vi får dette før Regjeringen har bundet seg fast til leveransen av elektrisk energi til Danmark.

Jeg anser det også riktig at dette møte holdes for lukkede dører, forat man kan uttale seg friere enn man kanskje ville ha gjort i et åpent møte av hensyn til våre danske venner.

Men selvsagt kan Stortinget i dag ikke fatte noen beslutning i denne sak, dertil er den altfor lite utredet, til tross for statsrådets lange utredning. Men der foreligger hverken proposisjon eller innstilling fra noen stortingskomite, så jeg anser det for utelukket at vi i dag kan fatte noen beslutning i saken.

Jeg vil begynne med å si at jeg prinsipielt ikke er imot kraftoverføring til Danmark, hvis det kan skje på en måte som ikke skader vitale norske interesser.

Statsråd Evensen sa i sin redegjørelse den 27. februar:

«Etter de målinger og beregninger som ble foretatt omkring 1920, ble den samlede nyttbare kraft anslått til å kunne gi ca. 80 milliarder kWh. Presumptivt sakkyndige anslår nå den nyttbare kraften til lavt regnet omkring 100 milliarder kWh. De støtter seg her bl.a. på bedre utnyttelse av reguleringsmulighetene, større maskineffekt osv. Og ser vi på kraftverk som nå bygges

ut, så viser anslagene vesentlig større ytelse enn opprinnelig beregnet, f.eks. Aura 20 pst., Røssåga 20 pst., Lyse fra 38-45 pst. økning i forhold til 1920 osv. Vi bygger ut vannfall i dag som delvis ikke var med i oversikten fra 1920 i det hele tatt.»

Jeg tror den ærede statsråd her har gjort seg skyldig i en misforståelse. Det er riktig at en etter løselige anslag er kommet til at våre kraftkilder skal kunne gi noe omkring 100 milliarder kwh, men hvor meget av dette som er *nyttbar*, vet hverken statsråd Evensen eller noen annen. Statsråden tok da også et forbehold, og sa:

«På den annen side må en ta i betraktning vannfall som var med i beregningen og som man nå av forskjellige grunner kanskje ikke kommer til å bygge ut, dels fordi de kan bli for dyre eller fordi reguleringen medfører så store skader, eller fordi et reguleringsområde eller vannfall bør fredes, - om en kan bruke det uttrykket.»

Her er vi nettopp ved kjernen. Det avgjørende er hva der er regningssvarende å bygge ut, og hva vi kan ta i bruk. Det hjelper lite om man rår over aldri så store naturhestekrefter, hvis skadevirkningene og omkostningene ved utbyggingen og utnyttningen av kraften langt overstiger den påregnelige nytteverdi. Dette er det viktigste spørsmål når det gjelder å vurdere våre kraftreserver. Og her mangler vi fullstendig enhver oversikt. Det vi vet sikkert i dag, det er at en sjettedel av Norges befolkning nu lever *uten* elektrisk lys og kraft, at vi hittil har bygd ut kraftkilder svarende til vel 15 milliarder kwh, at kraftutbyggingen foregår i så raskt tempo som vi overhodet makter, og at vi i 1953 antagelig vil ha - muligens litt over - 17 milliarder kwh. Og jeg kan godt tilføye at vi også da vil ha for lite kraft til eget behov. I dag mangler man kraft over alt, selv i de distrikter som er rikeligst forsynt. Og noe annet som man skal være oppmerksom på, er at de kraftkilder vi hittil har bygget ut, er de som lar seg bygge ut billigst. Ved fremtidige utbygninger må vi være forberedt på omkostninger som overstiger mange ganger det vi hittil har regnet å være rimelige utbyggingsomkostninger.

Statsråd Evensen regnet med at et forbruk på 50 milliarder kwh, så vidt jeg har forstått ham, er maksimum av det som vi kan tenke å bruke. Vel, man må vel anta at vi kan utbygge 50 milliarder kwh på forsvarlig og regningssvarende måte. Men hvor meget kraft vi kommer til å trenge her i landet, har vi ikke noen oversikt over i dag. Vi vet bare at den elektriske kraft utnyttet i jordbruket, i hjemmene, bare er i sin begynnelse. Hvor mange hus er det i dag i Norge som er helt oppvarmet elektrisk? Det er sannelig ikke mange, og det burde være et mål at hvert eneste hjem i Norge skulle få elektrisk oppvarming.

Ved denne kraftoverføring til Danmark vil man skaffe landet en netto valutainntekt av ca. 9 millioner danske kroner om året, vel å merke hvis vi får en Marshall-hjelp på 44 millioner kroner. Hvis vi ikke får denne Marshall-hjelpen,

så vil nettoinntekten, med de priser som er antydnet, bli ca. 5 millioner kroner. Hvis vi utnyttet den samme kraftmengden som vi på denne måte sender til Danmark, til boligoppvarmning i Norge, ville vi spare ca. 20 millioner kroner i valuta, som vi nå må betale for importert brensel og olje. Fra sakkyndig hold er det dessuten opplyst at den samme elektriske energi, hvis den ble brukt til produksjon av ferro-silisium, ville gi landet en eksportverdi av 36 millioner kroner. Brukt til framstilling av kvelstoffgjødning, ville eksportverdien bli 55 millioner kroner. Kan det da være rimelig å eksportere elektrisk kraft til de priser som er antydnet i kontraktutkastet? Der er nemlig antydnet en pris av 2,5 pr. kWh primakraft, 2 øre pr. kWh spillkraft, gjennomsnittlig 2,2 øre pr. kWh.

Hva betaler nå i dag norske konsumenter for den elektriske kraft? Det er meget vanskelig å si, fordi tariffene er så forskjellige for de forskjellige steder i landet. Men jeg har forespurt hos de menn som må antas å være de presumtivist mest kyndige på dette område. De sier at man rundt regnet kan si at for kraft til lys betaler den norske konsument i dag mellom 20 og 30 øre pr. kWh, for kraft til koking 5 øre pr. kWh, for kraft til oppvarmning ca. 3 øre pr. kWh. Kan det da være riktig å eksportere kraft til 2,2 øre i gjennomsnitt?

Nå anfører man at denne utbygging som skal foretas for å levere kraft til Danmark, kommer ved siden av vår egen øvrige utbygging, og den kommer ikke til å sjenere vårt elektriske behov på noen måte, og det føyes til, i de første 20 til 25 år, fordi den kontrakt som i tilfelle skal avsluttes med Danmark, skal være tidsbegrenset. Om 25 år skal vi kunne si den opp. Men det er greit at vi ikke kan gjøre det. Hvis vi har gått inn for å levere Danmark 600 millioner kWh om året, og Danmark innretter seg deretter, kommer dette til å bli av ganske stor betydning for dansk næringsliv, og vi kan ikke uten videre oppsi leveringen. Ledningen kommer på ca. 90 millioner kroner, og en kan ikke la en ledning på 90 millioner kroner anstendigvis være ubenyttet. Vi må derfor gå ut fra at den avtale om kraftleveranse vi går inn på med Danmark, blir stedsevarende. Desto mer viktig er det at alle forhold omkring dette spørsmål blir klarlagt, så vi ikke går til noen forhastet avgjørelse. Om 25 år - det er ikke noen lang periode i en nasjons liv - har vi kanskje bruk for kraften.

Et argument som er anført, er at av politiske grunner må vi stille oss velvillige her. Jeg er enig i at det er et tungtveiende argument. Vi vil gjerne delta i et godt samarbeid i Norden, men ingen kan forlange av oss at vi skal levere kraft under markedsprisen. Vi har nettopp avsluttet en handelsavtale med Danmark, hvoretter Danmark skal levere så og så mange tonn sukker og så og så mange tonn korn, men det er ingen som faller på at de skal levere oss det *under* markedsprisen. Vi kjenner imidlertid for lite til de politiske hensyn som her spiller inn, og jeg håper at vi i

dette lukkede møte kan få rede på hva det er som gjør at vi så å si føler oss tvunget til å gå med på en slik leveranse som det her er tale om.

Jeg har i disse dager ofte tenkt på et forhold som man kan si ikke har noe med krafteksporten å gjøre, men som knytter seg til vår forbindelse med Danmark i høy grad. Som alle vet, foregår det på Vest-Grønland et av verdens rikeste torskefiskerier. Nordmenn får ikke lov til å fiske der, de får ikke engang lov til å gå iland og hente vann. Nå er det riktignok opprettet en privat avtale med danske stråmenn, hvorefter de har ordnet seg, men offisielt får de ikke anledning til det. Jeg synes det var rimelig, hvis man går til denne krafteksport, at man også tok opp det spørsmålet med Danmark: Kan da ikke dere åpne Vest-Grønland for norske fiskere? Man kan si at disse ting ikke har noe med hverandre å gjøre, men det er begge næringspolitiske spørsmål, som man godt kan ta opp sammen. Og det er ikke for tidlig at vi begynner å drive realpolitikk også når det gjelder utenrikspolitiske spørsmål. Det er vel og bra nok å reise med delegasjoner på møter hist og her, men her er det virkelig et spørsmål av reell verdi som vi bør ta opp.

Det er mange, mange andre momenter som kan anføres både for og imot krafteksport til Danmark. Jeg skal ikke ta dem opp her, for det vil andre gjøre; men etter min mening er saken ikke moden til å løses i dag. Annerledes vil det være når den ligger fullt utredet. Når vi vet hva vi disponerer over, vet at vi med trygghet kan eksportere kraft, vil det være gledelig om vi kan gjøre det. Men i dag vet vi ikke det, og noen forhastet avgjørelse i dette spørsmål må ikke treffes.

**Jakob Pettersen:** Det virket, vil jeg si, velgjørende rolig å høre innlegget i dag fra hr. Sven Nielsen. Det virket like velgjørende rolig som det har virket på meg å lese de uttalelser som er kommet fra styret i Norske Elektrisitetsverkers Forening og fra styret for Samkjøringen. Det virker velgjørende rolig å lese dette etter at en nå i såvidt lang tid har fulgt med i en pressediskusjon som vesentlig, kan en si, har vært bygget på følelsesmessige argumenter. Disse to meget sakkyndige institusjoner som har fått denne sak til uttalelse, har gitt en nøktern vurdering av de forskjellige sider av spørsmålet, og selvom i og for seg begge to sier at dette kanskje er kommet på et noe for tidlig tidspunkt - det var for øvrig også statsråden inne på i sitt innlegg her i Stortinget 27de februar - finner de begge at de kan anbefale en slik kraftoverføring, en slik krafteksport.

Det første spørsmål som melder seg, er om vi har kraftkilder nok her i landet. Statsråden var inne på det i sitt foredrag. Etter de beregninger som foreligger, regner en altså nå med at en skal kunne produsere noe sådant som mellom 100 og 120 milliarder kWh, når det er utbygget her i landet *det* som en regner med på en fornuftig måte kan utbygges. Nå

er det slett ikke sikkert at alt dette kan utbygges; det er forsåvidt riktig det som hr. Sven Nielsen var inne på, vi mangler en oversikt over de anlegg som på rimelig vis kan utbygges. Det er et arbeid som er i gang, det er et arbeid som Vassdragsvesenet har tatt opp, og det er også delvis et spørsmål som et studieselskap arbeider med. Selv om vi regner med at dette tallet 100-120 milliarder kwh er i høyeste laget, så ligger vi jo allikevel overordentlig høyt når vi husker at vi i 1949 produserte bare omkring 15 milliarder kwh og at Elektrifiseringsnemnda av 1947 i sin innstilling konkluderer med at vi vil ha et fremtidig behov her i landet på mellom 29 og 30 milliarder kwh. Det er altså, kan en si, et veldig spillerom.

Disse to institusjoner som har uttalt seg om dette spørsmål, har tatt dette opp til vurdering noenlunde slik som statsråden gjorde i sitt innlegg her i Stortinget, og de er kommet til at en forsiktigvis bør regne med et større behov enn Elektrifiseringsnemnda har gått ut fra. Men selv om en regner med et behov på la oss si ca. 50 milliarder kwh, som styret for elektrisitetsverkenes forening gjør, eller om en regner med 40 milliarder kwh, som Samkjøringen gjør, er det allikevel et meget langt spillerom mellom de kraftressurser vi har, og dem som en altså kan regne med vi vil behøve å utbygge i en overskuelig framtid. Styret i elektrisitetsverkenes forening har også pekt på at en slik utbygging som det her er tale om, vil komme til å måtte foregå over et overordentlig langt tidsrom. Det må antas, sier styret, «at en utbygging opp til en slik høyde først vil finne sted langt inn i framtiden, og slik at det kanskje blir behovet, og ikke vår evne til å bygge, som blir avgjørende for når vi eventuelt når opp i en slik energiproduksjon.» Litt lenger nede sier det: «Sett på denne bakgrunn vil altså eksport av kraft ikke stille oss overfor problemet krafteksport kontra eksport av industriprodukter. Krafteksporten kan komme som tillegg til vår industrieksport, og uten fortrenghet for den.»

Jeg tror at en nøktern vurdering i dag vil måtte si at de har rett, at vi har energikilder nok som kan bygges ut på en rimelig måte for å tilfredsstille en så vidt beskjeden eksport som denne vi er inne på her i dag. Jeg tror vi må ha rett til å besvare det spørsmål om vi har energikilder nok, med ja.

Det neste spørsmål er da om vi kan gjennomføre en slik krafteksport nå uten at det skjer til fortrenghet for den norske utbygging og det norske forbruk, og om det kan skje på slike vilkår at vi kan være med på det. Som hr. Sven Nielsen sa, er det mange spørsmål også på det område som der i dag ikke er enighet om, og som vi ikke vet tilstrekkelig om til at vi kan svare et ubetinget ja på dem. Vi har kraft nok, og dersom de forutsetningene som er stillet opp, virkelig kan gjennomføres, vil vi også, uten å skade den norske utbygging, altså det norske forbruk, kunne få produsert så meget tilleggskraft at vi kan eksportere. Det avhenger først og

fremst av om vi kan få den Marshall-hjelp som er forutsatt, om vi kan få den helt ekstraordinært. Det må være den grunnleggende fordring som vi stiller opp, dersom vi i det hele tatt skal kunne ta opp spørsmålet, at vi får Marshall-hjelpen ekstraordinært, at vi altså kan skaffe oss de maskiner og det materiell som skal til, på helt ekstraordinær måte. Og forutsetningen må videre være den at det kan skje uten at det i synderlig grad berører vår utbyggingspolitikk forøvrig, at vi kan skaffe oss særlig de fagarbeidere som må til for at dette skal kunne gjennomføres. Vi vet i dag at de verksteder som arbeider for den elektrotekniske industri, for vannkraftutbygging, har full belastning. De har for lite folk. De har både lokaler og maskiner til å produsere atskillig mer enn de i dag gjør. Forutsetningen må være at vi skal få en import av danske kvalifiserte fagarbeidere som ikke bare skal arbeide for dette formål, men også kunne utføre arbeid for vår øvrige vannkraftutbygging. Under forutsetning av at vi her får virkelig kvalifiserte fagfolk, at vi på dette område får en løsning som vi kan være tilfredse med, skulle det være all grunn til å regne med at vi vil kunne utføre arbeidet ved siden av, og i tillegg til, det arbeid som vi nå må ha utført for vår egen utbygging. Det er en absolutt fordring som vi må stille: at dette må komme som et ekstra tillegg til vår valutabeholdning, til vår maskinproduksjon og til vår arbeidskraft.

Så er det da spørsmål om prisen. Om den vil jeg si at jeg nok synes den ligger i laveste laget. En pris på gjennomsnittlig 2,2 til 2,3 øre pr. kwh er, selv om den skal leveres ved kraftstasjonsveggen, i laveste laget. Det er så at ikke så rent få av de norske forbrukere i dag må betale mer, og det finnes også ikke så lite industri, særlig mindre industri i dag, som må betale mer for sin kraft. Det ville være ønskelig om vi på dette område kunne oppnå iallfall noe bedre betingelser enn dem vi har oppnådd, og jeg vil gjerne be om at en, når en forfølger dette videre, når en fortsetter de forhandlinger som nå er i gang og som må fortsettes før en kan fremlegge et endelig resultat, søker å oppnå noe bedre resultater når det gjelder prisen.

Et annet spørsmål som det kanskje også kan være grunn til å nevne, er dette spørsmål om indeksreguleringen. Der har en, så vidt jeg skjønner, heller ikke kunnet komme fram til klare resultater. En er ikke blitt enig. Jeg tror det er nokså viktig at en her kommer fram til resultater som fullt ut sikrer de norske interessene. Fra dansk hold er det sagt at de regner med å kunne produsere kraften sin over varmekraftmaskiner like billig som den de kan få hos oss. Dersom så er tilfelle, er jo spørsmålet nokså enkelt. Da er ikke dette først og fremst et dansk spørsmål. Da er det et norsk spørsmål, kan en si, og jeg vil gjerne ha sagt at ut fra mitt synspunkt er dette i dag ikke et spørsmål som er særlig ønskelig ut fra norske forhold. Dersom vi i det hele tatt skal gå med på det, må det være begrunnet i et uttrykt dansk ønske. Det må være danske grunner som gjør at de ber om det,

og vi bør i tilfelle, ut fra de internasjonale samarbeidsplaner som vi forøvrig er med på, strekke oss lengst mulig for å få det gjennomført. Men dersom det ikke er uttrykk for et slikt dansk ønske, bør spørsmålet etter min oppfatning falle bort i det hele tatt. Det er videre en ting jeg tror en må være fullstendig klar over, og det er at dersom vi ikke på alle punkter når fram til slike resultater under forhandlingene at vi kan være fullstendig enige, at de ikke gir høve til senere strid og mistydninger, bør vi gi opp dette forsøket. Da bør vi la hele saken fare.

Det felt som jeg personlig ser som kanskje det vanskeligste i denne sak, er det rent psykologiske momentet. Det er hensynet til alle de folk rundt omkring i landet - bortimot 15 prosent - som fremdeles mangler elektrisk strøm. Vi kan naturligvis lett legge fram argumenter som forteller at disse ikke vil bli hjulpet, at disse ikke vil få mer strøm, selv om dette ikke blir iverksatt. Men det er vanskelig å få den menige mann rundt omkring - han som i dag mangler strøm - til å forstå dette. Dersom vi skal gå til denne krafteksport, er det en av våre oppgaver å få folk til å forstå det, forsøke å gjøre det klart for folk at denne utbygging vil kunne skje uten at det skjer til fortrenghet for den utbygging som vi ellers driver her i landet.

Jeg skal ikke ta med stort mer i dette innlegget. En kan kanskje frykte for at det vil medføre visse vansker, når det gjelder arbeidskraften. Her gjør jeg oppmerksom på at elektrisitetsverkenes landsforening sier at når det gjelder arbeidskraft, har det i den senere tid vært lettere om slik ved de anleggene som nå er i gang, enn det har vært tidligere. Vi forutsatte vel for så vidt alle sammen under finansdebatten at dette med arbeidskraft kan bli et av de spørsmål vi må komme tilbake til, fordi en større bruk av frilister, en større liberalisering enn den vi har hatt til nå, kan føre til mindre beskjeftigelse på enkelte områder enn før. Dersom alt dette holder stikk, skulle kanskje ikke utsiktene til å kunne skaffe den norske arbeidskraft som tross alt må til, være så rent ille.

Når jeg forsøker å se kaldt og nøkternt på denne sak, vurderer jeg den slik at dersom vi kan få gjennomført de forutsetninger som departementet har satt opp under sine forhandlinger, på en tilfredsstillende måte, og dersom vi kan få en pris som vi synes vi kan godkjenne, som vi iallfall synes vi er noenlunde tjent med, skulle det i og for seg ikke være noe farlig å gå med på denne kontrakten med Danmark om leveranse, vel å merke dersom et er et utpreget dansk ønske at så skal skje. Det setter jeg som den første forutsetning. Det er ikke først og fremst noe norsk anliggende, iallfall ikke i den nåværende situasjon. Men det må være et uttrykkelig ønske fra Danmark, som vi i tilfelle finner at vi kan strekke oss noe for å tilfredsstille.

**Vatnaland:** Begge dei førre talarane har helst fest seg ved forretnings-sida av denne saka, og dei har, så vidt eg

kunne skjøna, komi til kvar sitt resultat. Ut frå eit forretnings-syn på saka meiner hr. Sven Nielsen, medlem av Vassdragsstyret, at det ikkje er heilt forsvarleg å eksportera elektrisk kraft, medan den siste talaren, hr. Jakob Pettersen, meiner at det kan forsvarast. Eg er samd i dei synsmåttane som er hevda av hr. Sven Nielsen, når det gjeld forretningssida; men når det gjeld den prinsipielle side av saka, har ingen av dei to talarane vori noko serleg inne på den, og statsråden for også svært lett over det, då han la saka til rette her i Stortinget sist. Statsråden sa rett nok at dette å eksportera elektrisk kraft var ikkje noko nytt prinsipp, og grunngjevinga hans var den form som konsesjonslova vår frå 1917 fekk i 1931 med den § 23 a som då vart sett til. Eg kan ikkje skjøna anna enn at denne grunngjevinga er svært lett, når det gjeld eit så avgjerande prinsipielt spørsmål som dette å eksportera elektrisk kraft i ein målestokk som den det her er tale om.

Dette er også Vassdragsstyret inne på. Både fleirtalet og mindretalet i Vassdragsstyret uttalar seg nokså klårt om den prinsipielle sida av saka. Fleirtalet seier at føresetnadene for konsesjonslovgjevinga var at ein skulle freista å halda unna våre naturherlegdomar til norsk verksemd. Mindretalet er inne på det same og strekar sterkt under at «Norsk konsesjonslovgiving bygger på det grunnsyn at landets naturherligheter skal sikres for landets egne borgere, selv om herlighetene først kan tas i bruk engang i framtiden. Det er intet skjedd som gir rett til å tro at det norske folks oppfatning i dag er en annen enn den var dengang konsesjonslovene ble til.»

Når det gjeld dei argument som statsråden førde fram for at dette ikkje var noko nytt prinsipp, seier mindretalet:

«Det er naturligvis riktig, som anført av flertallet, at konsesjonsloven av 1917 har fått en tilføyelse om krafteksport og at Stortinget for et par år siden bevilget et mindre beløp til en samkjøringslinje fra Solbergfoss og over til Sverige, men ingen av disse beslutninger kan tas som vitnemål om at Stortinget har endret syn når det gjelder utnyttelsen av våre vannkraftherligheter. En kan snarere si tvert imot. For lovtillegget av 1931 tar sikte på å holde den helt naturlige kraftutveksling grensebygdene imellom under nøye kontroll, og hensikten med den påtenkte samkjøringslinje fra Solbergfoss til Sverige var den at en skulle kunne nyttiggjøre spillkraft som ellers ubrukt ville renne i sjøen og for øvrig gjensidig å kunne gi hverandre en håndsrekning i en snever vending. Intet annet.»

Eg meiner at mindretalet og for så vidt også fleirtalet i Vassdragsstyret har rett i dette syn når det gjeld den prinsipielle side av saka, og eg meiner difor at grunngjevinga åt statsråden, argumenta hans for at dette ikkje var noko nytt prinsipp, slår ikkje til. Det har elles vori litt vanskeleg å få den orientering som er turvande om



denne sak. Vi fekk høyra i trontalen at ein arbeider med planar:

«Etter forhandlinger mellom de skandinaviske land, arbeides det med planer om en ekstraordinær kraftutbygging for levering av elektrisk energi til Danmark.»

Etter den form det fekk i trontalen, kunne ein mest gå ut frå at drøftingane var komne så langt når det galdt det prinsipielle ved saka, at ein no arbeider med planar om den ekstraordinære kraftutbygging for å effektuera det som dei under desse tingingane hadde vorti samde om. Eg nemnde i trontaleordskiftet min otte for at denne saka kunne koma tilbake til Stortinget på ein måte så Stortinget ikkje kunne sjå seg ståande heilt fritt, reelt sett. Eg kom difor i det andre innlegget mitt med ei oppmoding til Regjeringa om å gjera Stortinget kjend - i tilfelle i møte for stengde dører - med grunnlaget for dei tingingane som no går føre seg, før Regjeringa tek endeleg stode til saka. Dei medlemer av Regjeringa som hadde ordet etter meg, sa ikkje korkje frå eller til når det galdt den oppmodinga som eg då kom med. Men etter at trontaleordskiftet var slutt - ikkje mange dagar etterpå - fekk vi gjennom pressemeldingar kjennskap til at visse grupper av Stortinget hadde vorti orienterte om saka. Det var dei representantane som soknar til Auraanlegget. Dette stod for meg som ein underleg måte å orientera Stortinget på, Stortinget som skulle vera den siste ansvarlege instans når det galdt denne saka, og eg sette derfor fram denne interpellasjonen til Regjeringa:

«Kan Stortinget rekna med at grunnlaget for tingingane om eksport av elektrisk kraft til Danmark vert lagt fram for Stortinget før tingingane vert ført vidare, og før Regjeringa sjølv tek endeleg stode til saka?»

Det var den prinsipielle side ved denne saka som eg der tok sikte på for å få ho under ordskifte i Stortinget; for for meg står det så at det er det prinsipielle spørsmål som her er det avgjerande, og at forretningssida, kor viktig ho enn kan vera, kjem i andre rekkja. Men interpellasjonen har eg enno ikkje fått noko svar på. Det har no gått om lag 6 veker sidan då. Om denne orienteringa, som statsråden gav ei tid etterpå, skulle vera ei avleiing for ikkje å få denne interpellasjonen fram for Stortinget, torer eg ikkje ha noka meining om; men eg kan nok tenkja meg at den interpellasjonen som vart sett fram, har hatt ei viss nytte likevel.

Det vart etterat denne interpellasjonen var sett fram, skrivi ikkje så lite i den pressa som går sterkt inn for denne krafteksporten, om at det var ein interpellasjon i utrengsmål. Hovudorganet for arbeidarpartiet, «Arbeiderbladet», skreiv såleis:

«Bedømt etter sin ordlyd synes den å ta sikte på å gi Regjeringen direktiver med omsyn til de utredninger som pågår og de forhandlinger som føres, før saken er ordentlig utredet!»

Og det skreiv vidare:

«Det ville være en underlig form for parlamentarisme dersom Stortinget skulle nekte Regjeringen å utrede en sak som har stått på dagsordenen i mange år og som det knytter seg så store interesser til, og en underlig form for nordisk samarbeid - det alle bekjenner seg til - dersom en skulle sette bom for videre forhandlinger og undersøkelser.»

Held ein desse skriveria saman med min interpellasjon og også med den oppmodinga som eg kom med i trontaleordskiftet, er det klårt at det skyt over målet. Det er ikkje utgreiingane og etterrøkingane som har vori det avgjerande for korkje mi oppmoding eller min interpellasjon; men eg gjer stor skilnad på etterrøkingar og reelle tingingar, og det har etter kvart vorti meir og meir klårt at det er reelle tingingar som har vori drivne, ikkje berre etterrøkingar. Etterrøkingane må ein vel seia for det meste er førde til endes med den rapporten som ein er gjord kjend med, ein rapport om det er mogleg å føra over kraft frå Noreg gjennom Sverige til Danmark, ein rapport frå den elektrisitetsnemnda som var sett ned. Men dette som har vori drivi sidan, reelle tingingar om både og hint, også når det gjeld Marshall-midlane, det viser at dette går mykje lenger enn etterrøkingar, som det her har vori tala og skrivi om. Det er også den prinsipielle sida ved saka som mindretalet i Vassdragsstyret sterkast held fram i sine fråsegner, forutan dei praktiske vanskane som det vil føra med seg både på den eine og den andre måten, også når det gjeld andre næringar, som det kan vera stor grunn til å ottast for. Det seier såleis i sine fråsegner:

«Riktignok blir det hevdet at planen er oppsatt slik at vår egen elektrisitetsutbygging ikke på noe vis blir hemmet eller forsinket av arbeidet med krafteksporten. Vi er med vår beste vilje ikke i stand til å begripe hvordan det skal kunne skje.»

Og det seier vidare:

«Men selv om de tekniske vanskeligheter lar seg løse uten forsinkelse av vår egen kraftutbygging, så er en jo ikke dermed vel i havn. For alt det øvrige som måtte trenge av ekstra arbeidshjelp, til anleggene, til linjerydding og linjebygging, må vi skaffe selv. Og det i et tidsrom da vi på forhånd er sterkere engasjert i anleggsvirksomhet enn noen gang før, og da en hører de rene nødrop etter arbeidshjelp fra alle kanter. Det er ingen som har våget å antyde hvor denne ekstra arbeidskraften til krafteksporten skal kunne tas fra uten å skade norske interesser på ett eller annet område, ingen som tør forsikre at den overhodet finnes; derimot forsikrer man freidig nok at eksportplanen ikke på noen måte skal forsinke det norske utbyggningsprogram. En får tro det den som vil, vi kan ikke, og vi vil gjerne gi et eksempel på hvor umulig vi synes det må være å rekke alt dette på samme tid:» -

Og mindretalet nemner då tilhøva oppe i Aura-distriktet, korleis arbeidskraftsspørsmålet der har vorti endå meir prekært etter den store anleggsverksemda som der er. Og mindretalet konkluderer med at

«det skulle ikke være noen grunn for Stortinget til å forhaste seg i denne sak. Norske industrifolk har i de siste dager sagt tydelig fra om hvor dårlig en krafteksport stemmer med norsk industris interesser. Norske jordbruksfolk vil ganske sikkert gi uttrykk for det samme syn på jordbrukets vegne, næringen har mer enn nok med å skaffe arbeidshjelp til vårt eget utbyggingsprogram.»

Vi har sett at det har skapt uro ute i distrikta, ikkje minst i dei distrikt som framleies saknar elektrisk kraft, dette spørsmålet om å eksportera kraft så lenge ein ikkje har kunna forsyna våre egne. Det er vel andre av mitt parti som vil gå nærare inn på dette spørsmålet, og eg skal her ikkje koma noko større inn på det; men eg veit at kor mykje ein argumenterer med at dette ikkje skal seinka vår eiga elektrisitetsutbygging, så kan desse med sitt praktiske syn på arbeidskraftsspørsmålet - like eins som mindretalet i vassdragsstyret - ikkje forstå korleis dette kan slå til når ein ser kor spent det er på alle måtar.

Også statsråden gjekk svært lett over dette i utgreiinga si her i Stortinget. Han vedgjekk at det kunne vera vanskar, men det var liksom han skuva desse vanskane frå seg og peika på at det ville ikkje bli aktuelt for alvor før om ei to-tre år, og at ein då ikkje kunne ta så avgjord stode til det i dag.

Også hr. Jakob Pettersen var inne på dette, og han vedgjekk at det ville koma til å skapa vanskar, men heller ikkje han tyktes vera viljug til å gå inn på dette så alvorleg som spørsmålet er.

Det har vori nemnt at dette vil vera å styrkja vår eigen utanriksøkonomi. Om det spørsmålet er det vel skilde meiningar meir enn om noko anna. Vi høyrde her korleis hr. Sven Nielsen framstelte det, og vi høyrde korleis hr. Jakob Pettersen såg det, og dei kom då til heilt motsette resultat. I motsetning til både hr. Sven Nielsen og hr. Jakob Pettersen er eg prinsipielt imot denne krafteksporten; eg står framleies på det som var føresetnaden for vår konsesjonslov av 1917 og som eg meiner er det prinsipp som gjeld fremleies, kor mykje enn statsråden hevdar at det ikkje er noko prinsipielle vanskar med denne sak. Eg meiner at slik som stoda er både på den eine og på den andre måten, burde dette spørsmålet ha vorti lagt fram for Stortinget på eit langt tidlegare stadium, - noko som også mindretalet i Vassdragsstyret har peika på. Det seier:

«Regjeringen har valt å gå den motsatte vei, forhandle seg fram til et fellesforslag til løsning av de tekniske og økonomiske sider ved krafteksporten først, og så gå til Stortinget med forslaget etterpå.» -  
-- «Men når mindretallet stemmer imot, vil vi gjerne ha

sagt at det skjer både fordi vi er prinsipielt uenig i at norsk kraft skal eksporteres, og i den framgangsmåte en har valt ved forberedelsen av denne sak.»

Eg seier meg heilt samd i dei fråsegner som der er komne fram frå mindretalet i Vassdragsstyret, og eg meiner også at det er det syn som i dag gjer seg gjeldande over alt, kan ein seia, utover bygdene i landet vårt.

**Ingvaldsen:** Dette er uten tvil en meget stor sak, og som den forrige taler fremholdt, har den også en meget viktig prinsipielle side. Ved denne sak om krafteksport til Danmark vil man innføre et nytt prinsipp for utnyttelsen av vår vannkraft. Jeg kan like så litt som foregående talere være enig med statsråden når han fremholder at dette for så vidt var et gammelt prinsipp. Det som tidligere har foregått, og som kommer i nærheten av begrepet krafteksport, har jo bare dreiet seg om en praktisk ordning av kraftforsyningen i grensestrøkene. Denne sak tyder derimot på å bli av langt større dimensjoner. Jeg vil her også peke på det som er anført på side 4 i rapporten, og som viser at Regjeringen har drøftet samkjøring og krafteksport også til Sverige, og så vidt jeg kan skjønne, må det som her er anført om dette forhold, forstås slik at Regjeringen senere vil ta opp disse spørsmål med Sverige. Det ser derfor ut som om Regjeringen har tatt på seg om ikke absolutt forpliktende, så iallfall til en viss grad forpliktende avtale om også å drøfte krafteksport utover det som foreligger i denne sak.

Når det gjelder krafteksport til Danmark, vil jeg peke på den skifting av standpunkt som i denne sak er foregått fra Regjeringens side. Våren 1948 hadde de nordiske elektrisitetsverker et møte i København, og der sto krafteksportsaken på programmet. Generaldirektør Vogt redegjorde for Norges syn på denne sak, og det var ikke tvil om at det han fremholdt, var Norges offisielle syn den gang. Det ble da fra generaldirektøren med vanlig grundighet og soliditet bevist at vi ikke kunne tenke på krafteksport til Danmark i løpet av de første 20-25 år. Danskene reagerte meget sterkt mot dette syn, og det ble da ført en del forhandlinger etterpå. Men etter hva det fremgår av rapporten, ble også disse forhandlinger i praksis gravlagt inntil, som det står i rapporten, saken høsten 1949 kom «inn i et nytt spor, ved at man fra den norske regjerings side stilte i utsikt at man tross de foreliggende vansker ville undersøke mulighetene for å stille en viss årskraft til rådighet for overføring til Danmark». I mellomtiden har vi her i Norge fortsatt å arbeide med planene for vår alminnelige elektrisitetsutbygging og har påtatt oss så store oppgaver på dette område at det er meget tvilsomt hvorvidt vi makter å gjennomføre dem på en tilstrekkelig hurtig og økonomisk måte. Det er derfor naturlig å spørre: Hva er årsaken til at Regjeringen i løpet av så kort tid skiftet standpunkt? Stortinget må i denne sak ha krav på å vite i hvilken grad utenforliggende momenter har spilt inn når det

gjelder Regjeringens standpunkt. Det er på det rene - og det fremgår også av dokumentene - at denne sak vanskelig kan sees helt isolert. Den er koblet sammen med Marshall-hjelpen i sin helhet, og den er også til en viss grad betinget av at man får Marshall-støtte til dette spesielle formål. Man vet at Regjeringen har fått forespørsler og har ført forhandlinger om Marshall-hjelpen. Men man vet ikke i hvilken grad Regjeringen har bundet seg, og man vet heller ikke hva man kan gjøre regning med.

Med hensyn til selve den løsning som er foreslått her, vil jeg peke på at saken er kommet fram meget hurtig. Den ble tatt opp høsten 1949, og nå står man like overfor en realitetsavgjørelse. Når det gjelder et så stort arbeid som det her dreier seg om, og som vil ha så store konsekvenser på en rekke områder, tør jeg påstå at et halvt eller mindre enn et halvt års forberedelse høres uhyre lite ut. Jeg vil videre peke på at man her fremlegger bare ett alternativ for krafteksport, men som vi alle vet, har det også vært foreslått andre eventuelle løsninger, og det er også pekt på enkelte konkrete løsninger i forbindelse med utbygging av eget vannfall.

Det er ikke tvil om at vi her i landet er nødt til først og fremst å vareta våre egne interesser. Det vil ikke andre gjøre. Og når det gjelder denne krafteksporten, er det også på det rene at det ikke er noen populær sak her i landet. Jeg er videre klar over at når det gjelder det alminnelige standpunkt til og den alminnelige oppfatning av krafteksport hos oss, spiller de følelsesmessige argumenter inn kanskje vel så sterkt som de saklige. Det er selvfølgelig riktig når Regjeringen hevder at vi ved de utbygginger som her er foreslått, får en del nytt maskineri og nye anlegg. Men disse vil likevel ikke kunne utnyttes i de elektrisitetsfattige strøk. Imidlertid er det ikke tvil om at man må se denne elektrisitetsutbygging i nøye sammenheng med den andre alminnelige elektrisitetsutbygging som vi i dag arbeider med. Det vil her bli et økt behov for arbeidskraft og materialer. Jeg kan bare peke på Hovedstyrets egen uttalelse om at hvis det skal bli alvor av denne saken, er det helt nødvendig at Hovedstyret får en vesentlig forsterkning av sin tekniske stab. Og det er også på det rene at det å skaffe Hovedstyret en sådan forsterkning av den tekniske stab, er i dag ugjørkelig. Vi har ikke så mange ingeniører og teknikere til disposisjon i dag, hvis vi ikke skal ta dem fra andre og igangværende prosjekter. Den økte belastning som dette anlegget vil bety for hele vårt næringsliv, vil selvsagt virke inn på den alminnelige elektrisitetsutbygging, og den vil selvsagt virke inn i uheldig retning. Det mener jeg må være helt på det rene. Det nytter ikke her å snakke om disse planer og si at forutsetningen er at det ikke skal komme på tverke for den alminnelige elektrisitetsutbygging. Det er dessverre ingen grunn til å tro at det ikke vil komme på tverke.

Når det så gjelder forholdet til Danmark, vil jeg gjerne peke på at etter krigen satt det et meget dypt inntrykk igjen hos danskene av de vanskeligheter de hadde hatt med sin brennels- og elektrisitetsforsyning under krigen. Det er ikke tvil om at danskene led meget vondt nettopp på grunn av disse forhold under okkupasjonen. Selv om vi, og særlig i enkelte strøk av vårt land, også var i den samme situasjon, tror jeg nok at det ikke er tvil om at forholdene i Danmark jevnt over var meget verre og vanskeligere. Hvis dette hadde vært tilfelle nå, og måtte forutsettes å bli tilfelle, ville jeg si at da hadde vi uten tvil en moralsk plikt til å søke å strekke oss uhyre langt for å hjelpe Danmark. Skal man vurdere dette forhold i dag, må man imidlertid være klar over at denne kraftforsyningen, etter de opplysninger som foreligger i rapporten og de andre dokumenter, kan man ikke gjøre regning med vil fortsette under en ny krig eller en ny okkupasjon eller andre forviklinger. Altså, i en eventuell krisetid er neppe denne kraftforsyningssaken av større betydning for Danmark enn en hvilken som helst annen måte de kan ordne sin kraftforsyning på. Dermed bortfaller etter min mening den moralske forpliktelse som man eventuelt måtte føle i saken, og når man leser dokumentene, kan man heller ikke fri seg fra den følelse at danskene heller ikke vil ofre noe på denne sikkerhet. De legger ikke noen vekt på den, men ser rent nøkternt og forretningsmessig på forholdet. Jeg tror derfor at når man skal vurdere det foreliggende forslag, er det riktig at man ser det som en rent forretningsmessig sak. Danskene har som bekjent fremholdt at de ved den nye utbygging av sine dampkraftanlegg kan oppnå vesentlig bedre resultater med hensyn til brenselsforbruk enn de har gjort hittil. De regner der med at brenselsforbruket, altså kullforbruket, kan bringes ned, så produksjonsprisen vil svare til 3 øre pr. kWh. Det er etter min mening ikke så helt klart hvordan man kan komme fram til en så lav pris. Jeg vil her peke på at de anlegg det her snakkes om, er kombinerte anlegg for elektrisitetsproduksjon og samtidig fjernvarmeanlegg, hvor man altså skal forsyne en større eller mindre del av en by med varmt vann til varmekonsum, altså både varmtvann og oppvarming, og dessuten varme til industrien. Det er for så vidt noe lignende som man har i mindre målestokk ved anlegget i Pipervika, hvor man oppvarmer Rådhuset ved hjelp av denne spillvarme. Etter min mening er det utelukket at man i Danmark kan gjennomføre hele sin utbygging av dampkraftanlegg på denne basis. Det kan man gjøre til en viss grad der hvor man har avsetningsmuligheter nok til fjernvarmeanlegg, men det er tross alt begrensede muligheter. Så vidt jeg forstår, må Danmark fremdeles i ganske stor utstrekning benytte anlegg som vil ha omtrent det nåværende forbruk av brensel. Prisen er derfor etter all sannsynlighet regnet for gunstig, sett fra dansk side.

Jeg vil også peke på en side til. Det opplyses her at hele den del av prosjektet som skal utføres for dansk regning, altså det som skal utføres i Danmark pluss

kabelforbindelsen over Øresund, dreier seg om 12,2 millioner danske kroner. Trekker man fra den bebudede Marshall-hjelp, det er 4,3 millioner, blir det altså ikke mer enn 8 millioner igjen, som danskene skal sette inn, altså investere for egen regning. For dette vil de altså få 40 000 kilowatt årskraft, riktignok med forbehold om at den kan bli utkoblet kortere tid under vanskelige forhold. Men allikevel - det er 40 000 kwh årskraft som de ellers måtte skaffe seg ved bygging av nye anlegg. Disse nye anlegg oppgis å koste 500 danske kroner pr. kw, og skal bygges i forbindelse med fjernvarmeanlegg. D.v.s. at anleggskapitalen for 40 000 kw vil bli 20 millioner kroner. Det er et tall som er meget lavt regnet. Det vil altså si at sett fra dansk side, har de svært meget å vinne og uhyre lite å risikere ved den foreslåtte ordning. Etter en forretningsmessig vurdering må det sies å være en uhyre fordelaktig ordning for Danmark.

Hvorledes saken stiller seg forretningsmessig for Norge, er derimot langt vanskeligere å vurdere. Der er sammen med rapporten, også fremlagt uttalelser fra en rekke forskjellige institusjoner som har pekt på mange og viktige momenter. Jeg skal ikke komme inn på noe større iallfall av det som her er anført, men jeg vil peke på et par sider. Når man har fastsatt, eller søkt å fastsette, kraften i Norge, har man gått ut fra den kraftpris som danskene mener blir aktuell i Danmark, og som ikke bare jeg mener er ansatt urimelig lavt, men det fremgår også av alle dokumenter at det er så. Så regner man bakover. Man regner ut hvor meget overføringen vil koste i Danmark og Sverige, og her regner man, så vidt jeg forstår, med det fulle anleggsbeløp, altså også inkludert eventuell Marshallhjelp. Man trekker da, når det gjelder utgiftene og kostendet av anlegget, også fra det man eventuelt vil få i Marshall-hjelp, og det som da blir igjen, sier man Norge kan få. Den prisen er fastsatt til 2,5 øre for vinterkraft og 2 øre for sommerkraft. Gjennomsnittet blir altså 2,2 øre, og det er en pris som på en måte høres ut til ikke å være så langt fra det som kan være rimelig. På den andre siden vet man ikke hvor meget dette egentlig vil bety for Norge. Å si hvor stor kraftprisen er i Norge, er nemlig uhyre vanskelig. Vi har gamle anlegg som er nedskrevet, og vi har et stort forbruk og gunstige betingelser på mange måter. Men det foreligger ikke noen beregning over hva kraften ville koste hvis den ble produsert i nybygde anlegg i dag. Dette prosjekt forutsetter at man skaffer seg kraften som en billig tilleggskraft ved anlegg som allerede er mer eller mindre utbygget. Ser man så på hva denne kraften vil komme til å koste - i Norge 2,2 øre og i Danmark 3,15 øre - så kan danskene si: «Vel, det er jo beklagelig. Vi kan fremstille kraften selv for 3 øre, men vi vil ikke motsette oss å betale litt mer for å kunne ta imot denne norske kraften.» Denne formulering mener jeg er helt forkjørt. Det er å sette saken på hodet. Man må ikke komme dit hen at det er danskene som yter oss et offer ved å ta imot vår elektriske kraft i dag. Etter min mening er det ikke tvil om at det er danskene som

etter de foreliggende planer, vil få de opplagte fordeler, mens vi blir hengende med en rekke meget tvilsomme følger av saken.

Når det gjelder virkningen av denne krafteksporten for vårt land, så er det i de uttalelser som er forelagt for Stortinget, pekt på en rekke ting. Foruten de fem uttalelser har Stortinget også mottatt en fra Norges Industriforbund. Jeg tillater meg å understreke at samtlige de institusjoner som er spurt, meget sterkt har fremholdt sine betenkeligheter, og Hovedstyret for Vassdragsvesenet fremholder enstemmig at hvis man skulle vurdere saken som en spesiell elektrisitetssak og skjalte ut de internasjonale forhold som her spiller inn, ville det finne den meget tvilssom. Man kan ikke lese denne uttalelsen uten å få det inntrykk at når man allikevel finner å kunne gå med på dette prosjekt, er det fordi det er andre forhold enn de rent saklige og forretningsmessige som spiller inn, og som gjør det vanskelig å unnså seg for å være med på den foreslåtte ordning. Ser man på de andre uttalelser som er kommet, særlig fra industrihold, vil man se at det pekes på en rekke uhyre viktige momenter. Jeg vil bl.a. nevne det som sies om selve rentabilitetsberegningen for den norske del av anlegget. I de dokumenter vi har fått fra departementet, skjønnes det ikke, så vidt jeg kan forstå, mellom den rent forretningsmessige forrentning ved tilbakebetaling og forrentning av lånet og den tekniske forrentning av anlegget. For det lånet som danskene skal yde oss, er det regnet med en total årlig rente og amortisasjon på 5,74 pst., så vidt jeg husker, men hvis vi ser på hvordan man har beregnet den nødvendige amortisasjon av anleggene, vil vi se at man kommer til et høyere tall, det blir mellom 7 og 8 pst.

I det hele tatt er det etter min mening - dessværre, vil jeg si - neppe tvilsomt at denne krafteksportsaken for tiden vil volde oss meget store vanskeligheter i produksjonslivet. Etter min mening vil disse vanskeligheter etter all sannsynlighet bli så store, at de rett og slett vil være til hinder for å få fremmet planene, iallfall slik som de her er forutsatt. Hvis man skal gå med på denne eksporten i det hele tatt, ville det være en betydelig fordel om saken kunne utsettes, slik at den kunne danne en naturlig fortsettelse av den boom - holdt jeg på å si - som vi i dag har i elektrisitetsutbyggingen. Jeg vil her få peke på at de norske elektrotekniske verksteder og fabrikker allerede i dag er så hårdt belastet at de på langt nær klarer å dekke behovet, mens deres kapasitet på en rekke områder over en lengere periode utvilsomt er stor nok. Og etter det forslag som foreligger, vil disse store leveringer ikke kunne komme det norske produksjonsliv - altså fabrikkene - til gode, de vil ikke kunne tjene til å holde beskjeftigelsen oppe etter at den nåværende høykonjunktur er ebbet ut.

Ved siden av de mange betenkeligheter som er fremholdt av de institusjoner som er blitt spurt, vil jeg også peke på de betenkeligheter som det er gitt uttrykk for på annet hold.



I statsrådens redegjørelse er det på side 8 referert hvorledes denne sak har vært behandlet av O.E.E.C. i Paris. Også der viste det seg at saken har vært dårlig utredet. Det spørsmål er f.eks. dukket opp: I hvilken utstrekning vil denne krafteksport eller import til Danmark kunne spare utbygging av kraftverk i Danmark? Etter hva det fremgår av redegjørelsen, er det med hensyn til dette spørsmål en nokså stor forskjell i vurderingen hos de danske eksperter og hos E.C.A.'s eksperter. Jeg vil også peke på en uttalelse av generaldirektør Vogt, den er referert i «Verdens Gang». «Fra generaldirektør Vogt i Vassdragsvesenet har vi mottatt følgende,» står det over notisen. Her peker generaldirektøren på at det også i Danmark er begynt å heve seg røster om at denne krafteksporten er meget ugunstig for Danmark, og da - sier generaldirektøren - er det ingen grunn for oss til å søke å få prosjektet gjennomført. Og jeg er så hjertens enig med generaldirektøren når han samtidig understreker de bekymringer han har, som for det første gjelder arbeidskraftsspørsmålet, og for det annet det spørsmål om denne sak, når det kommer til stykket, vil bidra til å bedre forholdet og samarbeidet mellom Norge og Danmark. Hvis det allerede på forhånd skal bli en alminnelig oppfatning i begge land, at begge land vil bli skadelidende ved det prosjektet, kan det etter min mening ikke være noen fornuftig grunn til å arbeide videre med disse planer.

**Haldorsen:** Det er svært ulike meninger om det er rett og forsvarleg av oss no å gå inn for levering av kraft til Danmark. Det har vi alt høyrte ein del om her i dag. Det er dregi fram sterk tvil om det kontraktutkastet som ligg føre, er tufta på forsvarleg økonomisk grunnlag.

Det er truleg få eller ingen her i Noreg som av noko slag politiske grunnar har imot å samarbeida med Danmark.

Frå norsk side er det sjølv sagt freistande å ta mot ekstra hjelp, det er bodi oss Marshall-hjelp og billege lån osv. Vi misunner slett ikkje Danmark å få billeg kraft frå Noreg, dersom vi ikkje sjølve taper på det. For så vidt er alt i orden.

Men veg desse vinningane som er bodne oss, opp mot dei ulempene som vi må rekna med at vi får på dette omkverve? Det spørsmålet er det òg sterkt ulike meninger om. Vi har fått ei stor dokumentmappe, og i den er det på sett og vis like mange dersom - dersom - dersom som dei representanten Jakob Pettersen drog fram her i dag. Det kviler på usikkert grunnlag, mykje av det som er lagt fram for oss. - Eg vil likevel nemna nokre av dei ting som går fram av desse fråsegnene og av tilrådinga som ligg føre i saka, i fire punkt:

1. I fråsegna som Industriforbundet har gjevi oss, er det sagt tydeleg frå at det trengst meir elektrisk kraft enn det er tilgang på. Og at det i visse periodar har vori mangel på kraft, er kjent nok. Tapet for industrien av den grunn er rekna opp i store summar, truleg større enn vi nokon gong kan

rekna pr. år i innkome av kraftleveringa til Danmark. Det er òg sagt frå at auken i kraftmengda ikkje stettar det auka forbruk. Men alt dette er sagt om aust-området, som har kraft fordelt for det meste over alle område. Dei har heilt gløymt at vi har store strok som ikkje har kraft frå norske vassdrag til nokon ting, ikkje ein gong til ljøs.

2. Kraftprisen er etter kontraktutkastet lågt rekna, det kan det ikkje vera tvil om. Alle fråsegner er samde om det. Det er vel uråd for oss lekfolk å døma om dei mange faktorar i reknestykket, men ymse ting ser noko urimelege ut. Eg nemner til dømes tilleggssummen for Aura, som er sett til 25 millionar kroner. I innst. S. nr. 112 for 1949 om Aura er fyrste byggjesteget rekna til å kosta 82 150 000 kroner. Det gjeld dei to fyrste aggregat. No skal det andre byggjesteget takast - òg med to aggregat - og der er kostnaden i den same tilrådinga eller proposisjonen rekna til 101 100 000 kroner. Og dette skal vi no byggja for å levera kraft til Danmark. Då måtte det vel vera rimeleg å dela summen likt i to, og det vert over 50 millionar kroner og ikkje 25 millionar kroner. Eg nemner dette for å syna noko om kor trygge faktorane i reknestykket er. Det kan vel ikkje vera meininga at møringane skal betala den meirpris for krafta som det fyrste byggjesteget kostar meir enn det andre, og at ein skal lata danskane få billegare kraft på det grunnlaget?

Eg trur heller ikkje at denne kraftleveransen kan haldast oppe med 10-20 mann, slik som statsråden rekna med, etter det han sa i Stortinget den 27. februar. Det vert truleg ymse reduksjonspostar på det overslaget hans, som han då kom med, på 10 millionar kroner i nettoinnkome av denne leveransen. Ingeniør Valentinsen i Haugesund har i ein avisartikkel gjevi oss ein del oppgåver. Han reknar med eit underskot av denne leveringa på 7,9 millionar kroner pr. år. Han har bygt dette reknestykket sitt på dei same føresetnader som ligg føre her. Han ser truleg alt for mørkt på saka, men om vi delte mellom dette talet og det statsråden gav oss, er vi kanskje på støare grunn. Men då vert det ikkje mykje att av inntekta til statskassa av leveringa til Danmark.

3. Den skorten vi har på arbeidskraft skaper store vanskar på mange måtar, både for slikt anleggsarbeid som dette og for vanleg industriarbeid. Eg kan der visa til det som står i rapporten. Der står det ein liten sats på side 3:

«Det foreliggende utbyggingsprogram overskrider langt hva der i tidligere tider har vært bygget ut pr. år i Norge, og synes å ligge på grensen av hva landet kan make.»

Om vi får 250 danske arbeidarar, har det liten innverknad på den massen av arbeidskraft som trengst for å løysa denne oppgåva. Når den norske luten av oppgåva er rekna til om lag 50 millionar kroner, rekk ikkje ei slik arbeidshjelp langt.

4. Det som gjer meg mest tvilrådig med omsyn til å gå med på dette, det er dei om lag 500 000 menneske i landet vårt, som no ventar og har venta lenge i spenning og von om å

få stønad av staten for å få elektrisk kraft til sine bygder. Det er kan henda det som bør gjera mest til at Stortinget må vera varsamt med dette tiltaket. Med den beste viljen til ikkje å seinka dette arbeidet vil det vera uråd, som tilhøva er, å hindra det, arbeidskrafta blir dregen dit kapitalen er sterkast.

Så har eg ein del andre merknader å koma med. Det er enno mange vanskar med å løysa desse livsviktige tiltak i bygdene, og det trengst all den evne og økonomisk kraft landet har, for å få sakene fram til eit resultat som kan vera til bate for alle partar. Nasjonalt vil det truleg gje like gode renter som krafteksport. Det må ikkje henda at desse ting no blir førde inn i ei bakevje og stagnerer, av di vi tek på oss andre store oppgåver.

I mange kraftlause bygder er no mange små diesellaggregat rigga opp til førebels hjelp, i von om at dei om ikkje lenge skal få kraft frå det påemna verket. Berre i vår bygd er det sneisevis av desse. Det kostar desse folka 25-50 øre kilowattimen å halda desse små verk i gang, og folk vil sikkert undrast om Stortinget går inn for å senda kraft til Danmark for 2,2 øre kilowattimen. Dette er meir enn eit psykologisk fenomen for desse folka; det er i høgste mon eit økonomisk spørsmål. Store luter av folket i desse stroka har ikkje brensel. Dei brenn restane av jorda til vintervarme mange stader. I Danmark har dei jordvidder nok til å brødfø sitt folk. Det gjer at levekostnadene der er mindre. Vi får vel ikkje dansk jord på våre nakne skoltar. Vi har vilkår for å levera billeg kraft, men det er store vanskar med jambyte just no. Difor må Danmark venta til vi har fått noko meir jamstelling innan våre eigne grender.

Eit spørsmål, som alt har vori tangert her, visstnok av hr. Ingvaldsen: Kvifor er det ikkje lagt fram andre alternativ for krafteksport til Danmark? Det er sagt at vi har kraftkjelder nok, og det er vel truleg rett. Kunne ikkje Danmark få ei høveleg kraftkjelde og sjølv byggja ut denne kraftkjelda? I konsesjonsvilkåra kunne vi tryggja oss rimelege innkomer, og når konsesjonsåra var ute, fell heile kraftverket attende til staten, slik vilkåra er for private verk i Noreg. Då fekk Danmark krafta så billeg det greidde å byggja ut sjølv, pluss konsesjonskostnadene.

Det som no skapar vanskar for oss her, så vi ikkje står heilt fritt, det er vel dette, som statsråden nemnte i sitt foredrag 27. februar, at danskane og svenskane ville bli sure og at dei ville tykkja vi er uviljuge til samarbeid. Frå norsk side er det sjølv sagt freistande å taka imot all den hjelp som er boden oss, men eg trur ikkje denne hjelpa, som det alt er sagt, veg opp med dei ulempene vi dreg på oss. Slik som saka ligg til, trur eg at vi likevel må ta vågnaden med å seia til Danmark - gjerne med ein smil - at vi må vera like gode vener om vi har kvar sitt.

**Smeby:** Som det fremgår av den uttalelsen som er oversendt fra Hovedstyret for Vassdrags- og

Elektrisitetsvesenet, er jeg blandt Hovedstyrets flertall, som på visse vilkår og under bestemte forutsetninger går med på planene for overføring av kraft til Danmark. På trass av det er jeg en av de første til å innrømme at når vi i dag debatterer et slikt spørsmål som det som nå foreligger, er det naturlig og helt rimelig at det er meget delte meninger. Jeg vet ikke om vi på noe annet område i våre bestrebelser for å bygge ut og gjenreise landet vårt, har vært mer samlet enn nettopp på dette feltet - om å bygge ut og nytte våre kraftkilder - og ikke noe er vel mer naturlig enn det. Vi har, tror jeg, alle sammen hatt en instinktmessig følelse av ikke bare at det å skaffe lys og kraft fram til de forskjellige grender og deler av landet vårt, det er i ordets mest bokstavelige forstand å bringe lys over land, men at det å skaffe våre kraftressurser fram i dagen, egentlig er en nøkkel til all videre utvikling her hjemme hos oss. Jeg finner det derfor meget naturlig at det hever seg røster mot eksport av kraft, særlig inntil vi kan si at vi har dekket vårt eget behov fullt ut.

Men vi kan vel være enige om, hvis vi ser på kraftutbyggingen vår, særlig etter krigen, at den har foregått i en målestokk og i et tempo som vi for noen år tilbake og før krigen ikke hadde funnet det mulig å realisere. Og med henblikk på det foreliggende statsbudsjett og de uttalelser som falt i finansdebatten, kan en vel også være enig om at vi nå så å si regner med å være på toppen av hva vi kan make å investere også i denne sektoren. Det er ikke bare spørsmål om de forskjellige utbygginger, om å bygge ledningsnett, samkjøringsledninger og større kraftledninger, men også om statsstøtte til de forskjellige fordelingsnett. Det er videre spørsmål om investeringer i kraftverksmaskiner, transformatorer osv. I den økonomiske stilling vi er kommet i i dag, kommer vi nok dessverre kanskje til å måtte resignere.

For å belyse spørsmålet om hva vi har av kraftressurser, og hva vi må fram til, kunne det være interessant å referere noen få tall. Jeg går tilbake til år 1942. Da var totalsummen av vår elektrisitetsproduksjon anslått til 9,5 milliarder kW-timer. I årene 1946/47 anslås produksjonen til 12,2 milliarder kW-timer. I 1947/48 gikk produksjonen, på grunn av det ekstraordinært dårlige vassåret i 1947, særlig her på Østlandet, tilbake til 11,3 milliarder kW-timer. Jeg nevner spesielt dette året da produksjonen gikk ned, for dermed ligger det klart i dagen at en må skaffe overførings- og samkjøringsledninger, slik at vi kan nytte kraften i enhver - la oss si «vassituasjon» som oppstår. Erfaringsmessig er det nemlig slik at er det tørkeår på Østlandet, har vi heldigvis kanskje flom eller overskudd av nedbør på Vestlandet eller i Trøndelag. I 1948/49 kom produksjonen opp i 14,5 milliarder kW-timer, og etter alle sannsynlighetsberegninger vil produksjonen for 1949 kunne regnes til rundt 16 milliarder kW-timer. Den store stigningen skyldes selvsagt den storstilte kraftutbygging vi har hatt i de senere årene. Fra og med 1945 til og med 1949 er således våre kraftverkere

kapasitet økt med snaue 700 000 kW eller rundt 695 000 kW, og samlet har vi økt vår kapasitet til innpå 3 millioner kW. St.meld. nr. 17 for 1948 angående prioriteten for kraftverkutbyggingen, gir uttrykk for at det innen 1954/55 vil komme nye store kraftmengder på markedet. Foruten den rekke kraftverk som er kommet med i prioritetsplanen, er det senere kommet flere til som altså ikke er kommet med i prioritetsplanen, og det vil utvilsomt, og kanskje allerede i den nærmeste fremtid, bli forelagt Stortinget en plan for verker som ikke var med i prioritetsplanen av 1948.

Jeg har med interesse hørt på debatten i dag. Særlig er det to spørsmål som har vært fremme, nemlig spørsmålet om hva vårt fremtidige kraftforbruk vil bli, og spørsmålet om hvilke ressurser vi har å ta av. Jeg vil da bare vise til, som det også er nevnt i dag, at etter de beregninger som forelå allerede i 1920, regnes det med at vårt land når det gjelder kraftressurser, skulle ha vasskraftkilder som kunne nyttes til rundt regnet 80 milliarder kW-timer. Det vil kanskje bli dradd i tvil av enkelte, når det blir hevdet, f.eks. av Jakob Pettersen, og som også statsråden gir uttrykk for i sin redegjørelse som foreligger utdelt i dag, at dette var eldre beregninger, hvor forskjellige ting ikke var tatt tilbørlig i betraktning, og at vi i dag kan regne med at vi har unyttede kraftkilder til rundt regnet 100 milliarder kW-timer. Vi skal huske på det som statsråden gjorde oppmerksom på i sin tale her den 27. februar, at det er visse faktorer som spiller inn ved bedømmelsen av hvilke ressurser vi har, og som man før - jeg regner tilbake til 1920 - ikke kunne regne med: For det første har sikre, årvisse målinger vist oss at det er til dels langt større vassføring i disse vassdragene enn vi før visste om. For det annet kan vi i dag, takket være teknikken, skaffe oss kraftverk-maskiner med en langt større effektivitet, med en langt større virkningsgrad enn man regnet med i 1920. En tredje ting som man heller ikke den gang regnet med, er at vi ved å nytte samkjøring ved verkene våre kan oppnå gode resultater. På grunn av at teknikken den gang ikke var kommet så langt at det kunne overføres så kolossalt store kraftmengder som nå fra f.eks. Vestlandet til Østlandet eller omvendt, måtte selvfølgelig kraftproduksjonen, utnyttelsen av de forskjellige kraftkilder, bli adskillig lavere enn den i dag må sies å kunne bli.

Det fremtidige behov har også flere talere vært inne på i dag. Det er selvsagt ikke mulig for noen her å oppgi noe eksakt tall. Som det er nevnt tidligere, har Elektrifiseringsnemnda i sin innstilling av 1947 anslått det fremtidige behov til ca. 29 milliarder kW-timer. Da hadde den også tatt - etter sin mening - tilbørlig hensyn til den naturlige økning av forbruket. Jeg vil der vise til hva Hovedstyret sier i sin uttalelse, som jeg går ut fra at alle representanter har fått oversendt. Det står der på side 4 - jeg vil be om å få lov til å referere et forholdsvis kort avsnitt -:

«Elektrifiseringsnemnda ga i sin innstilling av januar 1947 en beregning av våre behov til 29 milliarder kWh. Det var da bl.a. regnet med erstatning av størstedelen av landets nåværende brenselsforbruk med elektrisitet, og samtidig også med en meget betydelig øking av industriens øvrige energiforbruk. Med det av nemnda forutsatte utbyggingstempo - som svarer til gjennomsnittet etter det program det nå arbeides etter - vil en kunne nå en totalproduksjon som den nevnte i begynnelsen av 1970-årene.»

Før vil vi altså ikke kunne nå det. Videre står det:

«Enhver behovsberegning av denne art må imidlertid, som nemnda også ga uttrykk for, bli temmelig usikker. Særlig bør en være oppmerksom på at hvis Norge skulle få en ny sterk utvikling innen den elektrokjemiske og metallurgiske industri, vil energibehovet kunne bli vesentlig større enn det nemnda beregnet. Hvis utviklingen skulle føre til et vesentlig øket folketall eller til en vesentlig bedret boligstandard med øket varmebehov pr. innbygger, vil også det alminnelige elektrisitetsbehov kunne øke ut over nemndas forutsetninger.

Det synes derfor rimelig at en bør reservere meget vesentlig større energimengder for landets eget behov enn etter nemndas behovsberegning.

Det tør imidlertid også være en grense for hvor ensidig utvikling av den særlig elektrisitetskrevenne storindustri en bør regne med. Hvis en reviderer nemndas beregning ved f.eks. å regne med fordobling av den alminnelige industrias elektrisitetsforbruk, iberegnet overgangen til elektrovarme, og 5-dobler den elektrokjemiske og metallurgiske industri i forhold til 1938, vil tallet 29 milliarder kWh endres til ca. 50. I dette tall inngår da ca. 20 milliarder kWh til ny slik storindustri i tillegg til de henved 5 den brukte i 1938.»

Jeg vil i denne forbindelse - når jeg refererer her - nevne noe med hensyn til våre fremtidige vannkraftkilder. Det spørsmål er også Hovedstyret inne på, og det sier i den samme uttalelsen at det bare i Nordland og på Vestlandet ligger 8 store kraftsentra som tilsammen kan yte mellom 25 og 30 milliarder kW-timer i årsytelse til alminnelig storindustri.

Vel, det er selvfølgelig et vurderingsspørsmål hvor meget vi fremtidig vil komme til å bruke, og om vi har noe å avsette til krafteksport. Det er vel ikke minst avhengig av den økonomiske utvikling. Men personlig har jeg sett det slik at i den situasjon vi er i i dag - hvis vi regner med at vi i dag så å si er på toppen og vanskelig vil kunne investere noe særlig mer ved egen hjelp i nye kraftutbygginger - skulle den foreliggende plan by på visse fordeler som det er verd for oss å regne med. Disse fordelene kan oppsummeres i noen få, korte punkter:

For det første forutsetter denne planen ingen kapitalbelastning for oss her hjemme; det ordnes ved lån som skal forrentes og amortiseres i kontraktstiden. Videre vil vi gjennom denne planen indirekte skaffe oss Marshall-hjelp, som vil kunne tilføre oss livsviktige overføringsledninger og fremme elektrifiseringsplanene våre for øvrig. Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt vi får Marshall-hjelp eller ikke, er det mange som tviler på at vi kan få det, men det er en av forutsetningene for at planen skal gå i orden.

Vi oppnår, som nevnt, ved denne planens realisasjon at vi får bygd livsviktige samkjøringslinjer uten direkte kapitalutlegg. Jeg nevnte i sted fordelene ved å kunne ha et samkjøringsnett mellom Østland og Vestlandet. En overføringsledning fra Aura over Vinstra vil kunne by på muligheter som vi tidligere kanskje ikke hadde noen anelse om. Vi vet også hvilke fordeler en linje nedover fra Ulven mot svenskegrensen kan føre med seg. Vi er klar over at visse industristrøk, f.eks. Østfold er i kraftmangel, og at det ikke er noe liketil spørsmål å tilføre denne industri ny kraft uten at vi får den hovedledningen fra Ulven og ned til svenskegrensen. Da kan man sette opp transformatorer og koble på den kraft som man eventuelt ikke kan få på annen måte.

Videre er det en forutsetning for planens gjennomførelse at anleggene selvsagt skal være norsk eiendom når anleggstiden er ute, og videre at avtalen er tidsbegrenset.

Jeg nevnte også, når det gjelder min personlige stilling til denne sak, at den var knyttet til bestemte vilkår og forutsetninger. En av de forutsetninger har vært, og jeg vil understreke det, at det i forståelse med Danmark skaffes våre verksteder arbeidskraft, og vel å merke ikke lærlinger, men virkelig faglært arbeidskraft. Vi vet at når det gjelder våre verksteder for turbiner, generatorer, transformatorer osv., er det i dag en stor arbeidskraftmangel, særlig på fagfolk. Kapasiteten er langt større enn produksjonen i dag gir uttrykk for. Men det som stiller seg hindrende i veien, er nettopp mangelen på virkelig faglært arbeidskraft. Det er videre en forutsetning at det skaffes oss arbeidshjelp til andre områder som er nødvendige for gjennomføringen av denne planen.

Hovedstyret sier i sin redegjørelse på side 7, og det vil jeg understreke:

«Det bør være en forutsetning for krafteksporten, at de inskrenkninger den måtte nødvendiggjøre i landets øvrige virksomhet ikke skal gå ut over de kraftløse distrikter i vårt land. Tvert imot, de inntekter krafteksporten måtte gi Staten, bør i sin helhet disponeres til fremme av elektrisitetsforsyningen.»

De inntekter som kraftoverføringen måtte medføre, hva blir nå det? Ja, det er selvfølgelig heller ikke noen lett oppgave å gi noen eksakte tall der. Det er mange faktorer som der spiller inn. Bl.a. er det blitt kritisert at kraftprisen er for lav, og hvem er det - det er i hvert fall jeg - som ikke er enig i, at kan vi oppnå en høyere kraftpris, så tar

vi den selvfølgelig med glede. Men jeg har også sett det slik at dette ikke bare er et vurderingsspørsmål fra norsk side.

Det må bli gjenstand for drøftinger med Danmark, sett ut fra dets grunnlag for kraftprisen. Jeg skulle ikke ta mye feil, hvis denne planen skulle strande, hvis den ikke skulle føre fram, om det ikke nettopp er kraftprisen, sett fra dansk synspunkt, som gjør at den vil strande. Jeg tror ikke jeg tar mye feil i det.

Det var også nevnt her av flere talere at en videre forutsetning for planens gjennomføring er at Vassdragsvesenet får en stab med folk slik at den kan fylle de oppgaver som realiseringen av denne planen legger på Vassdragsvesenet. Det bør ligge i sakens natur at det må være en absolutt forutsetning, slik at det ikke under noen omstendigheter går ut over realiseringen av de planer og det arbeid vi nå holder på med, det arbeid som er i gang.

Man har også vært inne på hensynet til det internasjonale samarbeid, og da kanskje i særlig grad det nordiske økonomiske samarbeid, og jeg vil understreke at også det har medvirket til dette standpunkt jeg har tatt. Det er ikke etter min oppfatning nok å sette seg ned å si, som Hovedstyrets mindretall har gjort, og som hr. Vatnaland sier i dag, at man er prinsipielt uenig i å gå til krafteksport under enhver omstendighet. Jeg ser det slik at etter hvert som vi får våre kraftressurser utbygd, kan det ved konjunktursvingninger være nødvendig å ha åpnet seg en adgang til levering av kraft ut over landets grenser. Jeg tror det vil være en fordel i mange tilfelle.

Det er sagt at når vi har gått inn på dette prinsippet, vil det, selv om kontraktstiden blir begrenset til 25 år, ikke være mulig å si opp leveringen. Vel, det må vi eventuelt komme tilbake til senere. Men vil en fortsette leveringen, eventuelt med en ny kontrakt, kan kontraktens forskjellige bestemmelser revideres, bl.a. da også spørsmålet om kraftprisen.

Det er, som sagt, også dette hensynet til internasjonalt samarbeid som har gjort at jeg finner å måtte stemme for planen. Jeg ser det slik at det ikke er nok ved mange anledninger å snakke og skrive om praktisk økonomisk samarbeid. Det må også gi seg utslag i praktisk handling når disse spørsmål melder seg.

Det er på grunnlag av det jeg her har nevnt, på de forutsetninger og vilkår jeg har vært inne på her, at jeg personlig er enig i at kraftoverføringsplanen bør realiseres.

**Lunde:** Hr. Jakob Pettersen tok til med å seia at han var glad for at hr. Sven Nielsen hadde komi med eit så roleg og sakleg innlegg som han hadde gjort, og han var glad for at ein del av dei faglege instansar som hadde gjevi fråsegn, også hadde lagt sitt syn fram på ein så roleg og sakleg måte. Men i motsetning til det, nemnde han at det i blada har komi fram helst slike innlegg som var bygde på kjensle, og det var så vidt eg kunne skjøna, etter hr. Pettersen si meining ikkje



så bra. Ja, vi er visseleg alle samde om at vi skal freista å vera saklege så langt vi kan, men ille ville det vera om folket vårt skulle vera slikt at ikkje kjenslene gjorde seg gjeldande når vi står framføre viktige nasjonale spørsmål. Eg meiner difor at det skal ikkje vera til æremink for nokon om kjenslene kjem til syne ved drøftinga av slike spørsmål som det vi no har føre oss.

Eg må for min part seia at eg for tida ikkje kjenner noko spørsmål som folket utover på bygdene fylgjer med slik interesse og ser på med slik otte som dette om eksport av elektrisk kraft til Danmark. Og det er ikkje underleg at det er slik. Det er ikkje berre dette at ein halv million norske borgarar enno ikkje har fått elektrisk kraft, men ein storpart av resten av folket har for lite kraft. Dei uendeleg mange krava om elektrisk kraft som har vori framme i Stortinget etter krigen, har til overmål gjevi Stortinget og Riksstyret rettleiing om kvar landet ligg på dette omkverve. Når så Riksstyret trass i dette tek spørsmålet om krafteksport opp til drøfting på breitt grunnlag og fører saka så langt fram som det faktisk har gjort utan at Stortinget har fått høve til å seia meininga si, er det ikkje rart at dette har skapt både undring og harme. Hr. statsråd Evensen har freista å skildra det slik at det er det sterke internasjonale samarbeidet som har tvinga saka fram, og at det er av omsyn til dette samarbeidet at Noreg ikkje kan syna seg avvisande. Dette er vel så. Men når det gjeld så vanskelege og vidfemnande spørsmål, må det vera Riksstyret si sjølvsgade og soleklære plikt at det til kvar tid er i samsvar med Stortinget sitt syn på saka, og at det ikkje under noko omstende går så langt at det bind Stortinget på noka vis. Men det er dette som i stor mon er gjort her i denne saka etter mitt skjøn, og det er i seg sjølv ei så alvorleg handling at det er grunnlag for sterk kritikk. Heile opplegget for denne saka er fremja på ein slik måte at i staden for å styrkja samarbeidet mellom Danmark og Noreg, er eg redd for at det vil skapa vanskar som det kan verta vanskeleg å jamna ut i fall planen skulle stranda. Denne saka minner ikkje så lite om jarnverkssaka. Utan at ho er nok førebudd korkje teknisk eller økonomisk, ser det ut for at ho skal tvingast gjennom straks. Ja, det har slik hast at ymse fagskipnader som har fått i oppdrag å seia si meining om planen, ikkje ein gong har fått den tida som er naudsynt for å gjera dei etterrøkingar som dei har funni naudsynlege eller for å kunna leggja spørsmålet fram for medlemene sine - konferer Norske Elektrisitetsverkere Forening.

At heile dette spørsmålet så å seia heng i lufta, har ein prov for i den ting at vi ikkje ein gong veit kor stor kraftmengd Noreg verkeleg rår over, det vil seia kraftkjelder som kan byggjast ut til rimeleg pris utan at store luter av landet vert lagde under vatn og store, vakre, blømande bygdelag vert gjorde om til ei grå ørken. Storleiken av den kraftmengda ein kan vinna ut, rettar seg etter kor hardhendt ein går fram når det gjeld regulering. Vil ein omsynslaut

leggja store jordareal under vatn eller til dømes turrleggja gode lakseelvar som gjennom alle tider ikkje berre har skaffa ei god innkome, men meir enn noko anna har gjevi bygda sitt andlet, vel, så har Noreg veldige kraftmengder. Men alt dette veit vi svært lite om. Det heile er bygt på laust skjøn, og eg gjev ikkje stort for den vurderinga som ligg føre, serleg når ein skal døma etter det ein har røynt frå kraftkjelder som er utbygde.

Det er sagt av mange at kraftkjeldene på Vestlandet gjev meir kraft enn ein rekna med, at ein del av kraftkjeldene austpå kan henda har gjevi noko mindre. Men eg kunne peika på mange konkrete tilfelle også frå Vestlandet, der røynsle har synt at det er langt mindre kraft enn ein rekna med - og det jamvel frå kraftkjelder som er på staten si hand, og der det har vori gjort målingar i over 20 år. Jamvel der har det vori eit så skrikande mishøve mellom liv og lære - for å seia det slik - at det er heilt utruleg at noko slikt kan gå for seg. Eg trur overingeniør Heggenhougen, som er medlem av Foreningen Samkjøringen, har rett når han i si fråsegn seier:

«Jeg er av den mening at vi i dag ikke kan avgjøre om vi i det hele tatt har mer tilgang på vannkraftressurser enn vi med tiden vil få behov for innen landets grenser. En økt leve- og boligstandard, økt industrialisering, særlig for strømkrevende storindustri innen rammen av det europeiske samarbeid, økt rasjonalisering i industrien, behov for beskjeftigelse av en stigende befolkning og for folk frigjort ved rasjonalisering av andre yrker, f.eks. fiske, peker på at dette kan være mer enn tvilsomt. Jeg mener at det derfor i dag er galt å *binde seg* til en langsiktig kraftleveringsavtale.

Kontrakten er riktignok forutsatt bare å skulle gjelde for 25 år, men jeg tror det ville føre til alvorlig konflikt med Danmark om vi skulle stanse eksporten ved utløpet av kontraktstiden. I realiteten måtte vi i tilfelle regne med en evigvarende kontrakt, og hvis eksporten først er kommet i gang, vil det bli vanskelig senere å motstå kravet om en, kanskje vesentlig, økning av leveransene.»

No vel, jamvel om det skulle syna seg at det er meir kraft enn Noreg sjølv kan nytta ut etter den vurdering som vi som lever i dag, gjer, er det ikkje rett å pakta bort ein lut av Noreg for all framtid. For det er etter mi meining det vi i grunnen gjer ved å gjennomføra denne planen som ligg føre. Er fyrst den kostesame overføringslina bygd, og Danmark har tufta industri eller anna verksemd på grunnlag av denne krafta, har ingen her i denne sal lov å vera så godtruen at han kan meina me kan få kopla krafta av når kontraktstida går ut. På dette omkverve har truleg Ole Colbjørnsen rett når han på eit møte i Statsøkonomisk Forening her i Oslo i haust, var det vel, uttala at vi må vera klære over at det som det er framlegg om, berre er

«en begyndelse, at det efterhvert vil bli spørsmål om stadig større mengder og at eksport av kraft blir en viktig eksportartikkel for oss.»

Det er just dette me etter mi meining må ha klårt for oss, og som gjer heile tiltaket så vågsamt. For skulle det gå den vegen at me bind oss til så å seia ei kraftlevering for all framtid, då er ikkje dette kraftsalet berre sal av ei råvare, som det er sagt; då er det i røyndi å festa bort ein lut av Kongeriket Noreg på ukjend tid. Og dette har me ikkje rett til. Me har heller ikkje rett til å rekna med noko så ut i det blå som atomkraft, eller at me kan nytta ut solkrafta direkte utan å gå vegen om fossefalla. Trass i den veldige framgang i vitenskap og teknikk, høyrer slike tankar enno heime i draumeland.

Eit anna spørsmål er kva det vil føra med seg, serleg for industrien, å selja billeg kraft til land som på så mange vis står betre enn Noreg. Tollunion er me redde, av di me ottast me ikkje vil greia oss i tevlinga med grannelanda. Men å levera elektrisk kraft til Danmark til billeg pris, det er me ikkje redde. Eg finn ikkje samanheng i dette.

Som det så ofte blir sagt: Noreg er ikkje noko fattig land. Men på den andre sida må me medgje at driftsøkonomisk står me ikkje sterkt i høve til mange av våre grannar, av mange grunner som eg ikkje her skal koma nærare inn på. Det er åleine fossekrafta som gjev oss ein føremon, og så skal me klatta denne fossekrafta vår bort for nokre lusne kroner som i røynda ikkje vil vera meir enn til å dekkja renta av lån og vedlikehald av dei anlegg som må til. Noko *netto* overskot trur eg me skal snakka så smått om. Det er ikkje så mange dagar sidan det her i Stortinget vart anka over dei veldige overskridingar på nybygg, nær sagt alle slag, og det endåtil på tiltak som det etter måten skulle vera lett å ha oversyn over. Kostnaden ved denne planen er rekna til 103 millionar kroner. Det kan like lett verta 203 millionar kroner. Det veit me ingen ting om. Den som lever, får sjå, om det skulle gå den vegen at denne saka vert førd fram.

Det har i mange av blada for nokre dagar sidan vori sett fram slik som om storparten av dei samskipnadene som har gjevi fråsegn, går inn for krafteksport. Dette er ei sanning med sterke atterhald og tildels i strid med det som ligg føre. Som før nemnt av fleire, har Hovudstyret delt seg i eit fleirtal og eit mindretal, men jamvel fleirtalet har, som nemnt her i dag, teki sine mange og sterke atterhald, og generaldirektøren har i eit oppsett i «Verdens Gang», som for resten vart referert her før i dag, sagt like til at hans «anbefaling av kraftoverføring er sterkt betinget». Eg høyrde eit foredrag i «Hjemmenes Vel» for ei tid sidan, der formannen i Norske Elektrisitetsverkere Forening, direktør Strand, tala om denne krafteksporten. Han gjekk sterkt inn for eksport, men også han sa når det galdt vilkåra, at det var danskane som i dei tingingane som til no hadde vori, hadde «scoret de fleste poeng» - det var hans måte å seia det på. Når det gjeld mindretalet i Hovudstyret for

Vassdragsstellet, har det, synest eg, ført så mange og sterke grunnar fram for sitt syn at det kan gjeva nokon kvar litt å tenkja på.

Styret for Norske Elektrisitetsverkers Forening, som prinsipalt går inn for kraftoverføring, har også mange atterhald, så i røynda er tilrådinga deira veik. Mellom anna seier dei at «andre prosjekter også bør undersøkes». Og dei seier at det ikkje har vori tid å leggja spørsmålet fram for dei einskilte medlemmer, det er difor berre styret si fråsegn som ligg føre. Til slutt heiter det:

«Styret finner å burde gjøre oppmerksom på at noen av foreningens medlemmer som har nær tilknytning til norske industriinteresser, har gitt tilkjenne at de ikke er enige i styrets syn, men legger en større vekt på betenkelighetene ved krafteksporten.»

Foreningen Samkjøringen har delt seg i eit mindretal og eit fleirtal, men også dette fleirtal har teki sine atterhald på mange vis og mellom anna sagt at prisen «synes noe for lav», og

«at det er fare for at det behov for arbeidskraft som eksportplanen fører med seg kan presse arbeidslønningene oppover og derved fordyre andre innenlandske anleggsarbeider. En kortere utsettelse på et à to år er derfor ønskelig hvis ikke Marshallgaven derved faller bort.»

Mindretalet i denne samskipnaden, overingeniør Heggenhougen sine fråsegner har eg før referert.

Ser vi på kva Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon seier, så er dei så vidt eg kan skjønna det, svært vare i fråsegnene sine, så anten ein skal taka det til inntekt for planen eller dei er imot, er eg så å seia uviss om.

Endeleg har vi fråsegna frå Norges Industriforbund frå 28. januar. Merkeleg nok er det fleire av dei som har vori for eksport, som ikkje har heft seg ved det som Norges Industriforbund har uttala, endå dette er vel den største samskipnaden vi har i spørsmål som dette, og den som har gått mest grundig inn på saka. Eg synest difor det ikkje er grunn til å sjå bort frå det som Norges Industriforbund har uttala i ei så viktig sak som denne. Eg vil få lov til å referera konklusjonen av det dei seier:

«1) Eksport av *primakraft* fra Norge må ikke iverksettes idag. Om en sådan eksport kan realiseres i framtiden er det idag ingen gitt å kunne uttale seg om.

2) Eksport av *flomkraft* bør ikke iverksettes før industriens og landets behov forøvrig er dekket og når forholdene ellers ligger til rette. *Idag* er dette ikke tilfelle.

3) Kontraktsforslagets bestemmelser er i sin nåværende form høyst utilfredsstillende for Norge.

Overensstemmende hermed må Norges Industriforbund inntrengende henstille til det ærede Departement at

spørsmålet om eksport av kraft fra Norge til Danmark stilles i bero.»

Alt i alt må det kunne seiast at den stønad som planen om krafteksport har fått, er sterkt avgrensa ikkje minst frå industrien men også frå andre tekniske samskipnader. Og om den jamne mann og kvinne i bygd og by kjenner eg meg trygg på at dei ser med spenning og otte på utfallet av denne sak. Ei folkeavrøysting om dette spørsmålet ville visseleg gjeva Riksstyret eit svar som ikkje var til å taka i miss.

No vil det vel bli sagt at dette er eit så vanskeleg og innfløkt spørsmål at det ikkje er kvar og ein som har evne til å vurdera denne saka rett. Og det kan vera sant eit stykke på veg. Men så mykje skjønar også dei som ikkje er ingeniørar eller sosialøkonomar eller politikarar, at når det er påstått at krafteksporten kan setjast i gang utan at det vil ha nokon innverknad på vår eiga kraftutbygging, så er dette ansvarslaus tale. Noko meir treng ein i grunnen ikkje å seia om dette spørsmålet.

Eg går ut ifrå at Riksstyret ikkje har stått under noko press frå Amerika i denne saka - at vi med andre ord står heilt fritt andsynes Amerika. Men det vil vera av den største interesse å få dette stadfest på møtet her i dag.

Når det gjeld Danmark, skjønar eg det slik at det er det som har teki initiativet til dei drøftingar som har pågått og kan henda hjelpt til å få denne Marshall-hjelpa til utbygginga, som det er gjevi von om. Men etter det som ligg føre, er det derimot noko uklårt kor sterke Danmark sine interesser eigenleg er. Dersom det som har vori nemnt, er rett, at Danmark tykkjer prisen er for høg, må dette takast slik at Danmark sine interesser for kjøp av kraft frå Noreg ikkje er serleg sterke. Hovudstyret for Vassdragsvesenet er også inne på dette, idet dei seier på side 7:

«Når det fra dansk side hevdes at krafteksporten etter forslaget ikke gir Danmark billigere kraft enn det landet selv kan produsere, svekker dette planen særdeles meget. Dette vil også lett føre med seg senere vanskeligheter.»

Ja, det er nettopp det det vil. Det er vel nettopp dette som vil gjera at mange ottast for at i staden for å skapa eit godt samarbeid, eit godt samkvem mellom Danmark og Noreg, vil denne kraftleveranse kanskje tvert imot bli ei kjelde til kjekl. Me kan berre sjølv tenkja oss kor lett folk blir utolmodige og irritable om lyset går bort, om ikkje meir enn for nokre timar. Dersom denne kraftmengda som skulle gå over til Danmark, blir borte av ein eller annan grunn som ingen kan skuldast noko for, var grunnen til irritasjon likevel til stades. Dersom det no er rett at Danmark sine interesser ikkje er så sterke eller så alvorleg meint, skulle vel ikkje det skapa nokre serlege vanskar i det vidare samarbeid med Danmark på andre omkverve om denne planen ikkje blir gjennomført. I det heile har eg vanskeleg for å forstå at Danmark, og Sverige med, ikkje vil kunna skjøna Noreg i denne

saka, dersom ho blir lagd fram på ein fullgod måte og slik som storparten av det norske folk ser ho.

Av det eg har sagt, vil ein nok skjøna at eg av prinsipielle grunnar er mot eksport.

Eg vil til slutt berre seia at det minste ein vel må kunna krevja også frå dei som er for eksport, er at denne saka ikkje blir fremja før ho er heilt annleis grundig utgreidd enn ho er no, framom alt at me har noko meir visst å halda oss til, når det gjeld dei kraftkjeldene som det kan vera økonomisk forsvarleg å byggja ut.

**Selvik:** Hovedspørsmålet når vi skal vurdere krafteksport til Danmark, må etter min oppfatning bli om det er riktig å ta på oss en slik eksport nå. Det kvantum som det er tale om, 600 mill. kwh, er forsvinnende i forhold til våre vannkraftressurser, hva enten vi regner dem til 80 eller 100 milliarder kwh. Vårt fremtidige behov kan vurderes forskjellig. Men for den tilgjengelige energimengdes del er det ingen fare for at ikke alle rimelige ønskemål skal kunne bli tilgodesett. Hva vi makter fysisk - teknisk og økonomisk - er en annen sak. Jeg anser det utelukket at vi i en oversiktlig fremtid kan makte å nytte ut kraftmengden på 80 til 100 milliarder kwh. Det forutsetter så enorme investeringer og en så voldsom industriell ekspansjon at det overstiger langt hva vi makter, selv med import av arbeidskraft og kapital i et ganske betydelig omfang.

Elektrisitetsnemnda av 1946 regnet med at vårt behov skulle være dekket med 15 milliarder kwh ny energi eller en samlet årsproduksjon på vel 29 milliarder kwh. Omkostningene ved denne investering var regnet til 5 ¼ milliard ialt. Vi kan vel i dag plusse på til 8 milliarder, og da antar jeg at vi skal ha hyre nok med dette utbyggingsprogrammet, om vi ikke tar på oss et nytt flerdoblet som vil koste 40 milliarder til. Når jeg nevner 40 milliarder, er det ikke for å gi det ut som noen kalkyle eller skjønn over hva utbyggingen av våre samlede vannkraftressurser vil koste, men jeg tror det vil være et tall som kan illustrere størrelsesordenen.

Det kan være at man synes at elektrisitetsnemnda vurderte vårt behov forsiktig. Men den regnet da med full dekning av hjemmenes behov, inkludert 80 prosent husoppvarming. Den regnet med elektrifisering av våre jernbaner, den regnet med dekning for jordbrukets kraftbehov, inkludert 600 mill. kwh til elektrisk høytørrking, og den regnet med mer enn 50 prosent økning i industriens behov av prima kraft, plus erstatning av all importert brensel i vår industri. Som en illustrasjon til det skjønn som her er nevnt og som en kan synes er mer eller mindre vel fundert, nevner jeg at det bare til husoppvarming - et behov som lar seg utregne med nokså stor nøyaktighet - var kalkulert med et behov på 5,2 milliarder kwh. Det var da regnet med 80 prosent romoppvarming. Hva vår industri i fremtiden kan konsumere, er ikke godt å si. Men selv om vi regner med fem-seks-dobling av

den industri vi hadde før krigen, skulle våre vannkraftressurser ennå strekke til.

Under disse omstendigheter ser jeg ingen grunn til å reise tvil om hvorvidt vi har råd til å avstå til danskene en kraftmengde mindre enn 1 prosent av de energimengder som nå renner i havet. Norske Elektrisitetsverkers Forening og Samkjøringen på Østlandet har ikke noe prinsipielt å innvende mot krafteksport, men mellom linjene kan en lese seg til at de anser tidspunktet ubeleilig. Det må en også være enig i hvis en utelukkende tenker på det utbyggingsprogram som vi er engasjert i, og glemmer hva det koster. Ut fra et samfunnsøkonomisk synspunkt - og det er det vi må legge til grunn i denne sak - er spørsmålet om krafteksport etter min oppfatning reist på et meget beleilig tidspunkt.

I finansdebatten i forrige uke ble landets økonomiske stilling gjennomlyst på kryss og tvers, og selv om vi ikke er enige om debattens fasitt, er alle klar over at uten meget betydelige tilførsler av kapital utenfra vil våre investeringer måtte skjæres ganske kraftig ned. Elektrisitetsutbyggingen er vel det investeringsområde som vi minst av alt er innstillet på å skjære ned på. Men det går ikke etter ønskemål. Vi kan bli nødt til å skjære ned der også.

I en slik situasjon kan vi ikke vifte vekk en tilførsel av fremmed kapital på vel 100 mill. kroner, og heller ikke har vi råd til å avvise en fremtidig eksportinntekt i denne sektor på 9-10 mill. kroner netto pr. år. Det vil kunne komme vel med i et knipetak og støtte godt under den videre elektrisitetsutbygging i landet vårt. Hittil etter krigen er det arbeidskraften og materialene som har satt grense for utbyggingsvolumet. I de kommende år vil det bli finansieringsmulighetene og den økonomiske bæreevne som blir det bestemmende. Og jeg er bange for at vi vil måtte erkjenne at vi er iferd med å overanstrenge vår økonomi på dette område.

Rundt omkring i landet, i de distrikter som venter på elektrisiteten, gjør det seg gjeldende en voksende frykt for at de vil bli skubbet til side og risikerer å vente i nye 10 års bolker. Det er hensynet til disse distrikter som blir brukt i kampanjen mot krafteksporten, og det er et tungtveiende hensyn. Men når jeg for min del tilrår krafteksporten, er det fordi jeg mener at den vil bidra til en økonomisk konsolidering av kraftutbyggingen, og at den vil tvinge fram en omvurdering av vår elektrisitetspolitikk med en bedre prioritet for de distrikter som venter på kraftverk og linjebygg, enn de ellers vil få.

Vi lærer at vannkraften er en naturlighet, men vi glemmer hva det koster å nytte den ut. Vi betrakter elektrisiteten i alt for høy grad som et bekvemmelighetsgode - et gode som vi derfor kan sløse med. Det er ikke en dag for tidlig at vi får øynene opp for at elektrisiteten er en vare som har en betydelig eksportverdi. Det kan være grunn til å reise det spørsmål om vi anvender elektrisiteten slik at den

bidrar til å skape det størst mulige nasjonalprodukt. Til et slikt spørsmål må vi nærmest svare nei. Jeg ser riktignok i Nasjonalbudsjettet at av den kraft som er bygd ut etter krigen, regner en at 60 % er gått til industrien. Jeg har vanskelig for å få det til å stemme. I alle tilfelle er det som er sagt der i Nasjonalbudsjettet, en forenkling som er like meget egnet til å skjule sannheten som til å fortelle den. Det ville vært naturlig i en slik oppstilling å skille ut de rene industrikraftverker. Årdal alene representerer 20 % av den elektriske energi som vi har fått etter krigen. Hvor meget en skal plusse til for andre industrikraftverk som måtte være bygd ferdig, vet jeg ikke. Men etter alt det jeg har sett og lest og fulgt med i disse ting, kan jeg ikke forstå annet enn at mesteparten av den elektriske utbygging er skjedd til dekning av det alminnelige borgerlige behov, hvorav riktignok industrien tar endel - 10 % kanskje. Jeg anser det helt på det rene at mesteparten av den utbygde kraft i disse år er gått til husoppvarming, og det er fremdeles romoppvarmingsbehovet som presser på og driver fram store utbygginger her østpå.

Elektrisk romoppvarming er et ønskemål. Jeg er enig med hr. Sven Nielsen i at vi må ta sikte på det, men det er et ønskemål som det tar tid å realisere. Vi hadde ikke råd til å gå inn for full elektrisk romoppvarming før krigen. Jeg mener at vi har enda mindre råd til å disponere våre knappe ressurser i denne etterkrigstid til romoppvarming i den utstrekning som mange nå krever. Det som der i alle tilfelle ikke kan tvistes om, det er at det er ikke til romoppvarming at den elektriske energi kaster mest av seg. Tvert om, det er der vi får minst igjen for den. Det er hovedsakelig sosiale hensyn elektrisitetsutbyggingen i de distrikter som enda savner elektrisitet, blir motivert med. Jeg tror det bør legges større vekt på den økonomiske og produksjonsmessige side. Bortsett fra de kraftslukende industrier, kan jeg ikke tenke meg en lønnsommere elektrisitetsinvestering enn i f.eks. distrikter som Sunnhordland, Nordhordland, Sogn og Fjordane, tildels ganske tettgrendte distrikter der vest ved kysten. I slike distrikter er det at tilførselen av ny elektrisk energi vil bidra mest til å øke produksjonen og gi de største utslag med hensyn til rasjonalisering og effektivisering av arbeidslivet. Jeg yter full anerkjennelse for det arbeid som har vært gjort for elektrifisering av slike distrikter etter krigen. Det er vel ca. 100 000 mennesker som etter krigen er tilkoblet kraftlinjenettet, men målt i energi er det lite det de har fått, disse distriktene, mot det som går til romoppvarming i de sentrale landsdeler og sentrale forbruksområder. Og skal boligoppvarmingen ved elektrisitet forseres fram i samme tempo som hittil, er det, slik som den økonomiske situasjon nå fortoner seg, fare for at mange distrikter vil bli skjøvet til side. Derfor er det grunn til å ta vår elektrisitetspolitikk opp til granskning og revisjon. Og jeg mener at skal vi oppfylle danskekontrakten, vil vi bli nødt til å gjøre det.



Foruten 60 000 kW i Aura forutsetter danskekontrakten nye aggregater i Nore I og Solbergfoss på henholdsvis 26 000 og 36 000 kW. Samkjøringen sier i sin uttalelse at den forutsetter at de anlegg som trenges for eksporten, ikke vil forsinke de anlegg som er under bygging for elektrisitetsforsyningen på Østlandet. Denne forutsetning tror jeg det vil bli meget vanskelig, for ikke å si umulig, å oppfylle, og det er en forutsetning som jeg mener at Stortinget ikke kan godta.

Det må være underforstått - om det ikke skal være en uttrykkelig forutsetning - at denne kraftleveranse til Danmark, som foreløpig for en stor dels vedkommende vil komme til å skje fra Nore I og Solbergfoss, må føre til at samkjøringen på Østlandet - Oslodistriktene - må holde seg noe tilbake i de kommende år, hvis ikke de distrikter som er helt uten elektrisk energi, skal bli skadelidende. På lengre sikt betyr de anlegg som denne danskekontrakten forutsetter, så meget for disse distriktene her østpå at det er ikke noe urimelig krav heller at de holder seg noe tilbake. Etter min oppfatning har romoppvarmningen, og spesielt da i de sentrale deler av landet, med anlegg som Hol, Vinstra og Åbjøra ved siden av Nore og Mår, trukket altfor store vekslers på landets investeringsevne etter krigen. - Åbjøra burde etter min oppfatning ikke vært satt i gang - og hvis man går til denne kraftleie uten at man har dette forhold noenlunde klart for seg, da vil man komme til å få ubehagelige overraskelser om noen år. Jeg tror at det riktige og det eneste fornuftige er at man fra begynnelsen av ser det i øynene, at denne kraftleveransen til Danmark nødvendigvis må føre til en viss resignasjon i de distrikter som er best forsynt, i noen år fremover.

**Lavik:** God og billeg tilgang på elektrisk kraft er i dag eit vilkår for ljose, trivelege heimar, for velvære og hugnad. Det er òg ein føresetnad for større arbeidsglede, større arbeidsyting og større produksjon. Slik er det både mellom rike og fattige i dette landet. Difor er det heller ikkje å undrast på at dette spørsmålet om elektrisk kraftoverføring til eit anna land har vekt så stor interesse og så mykje åtgaum ut over heile landet som det har gjort, og truleg har det vekt mest åtgaum i dei mange grender og bygder som ikkje har elektrisk kraft. Difor skal me ikkje undrast over at dette spørsmålet også har vorte eit nokså sterkt kjenslevore spørsmål. Men i alle dei stork som er utan elektrisk kraft, der er folket - så langt eg er kjend - mot kraftoverføring no. Eg har enno ikkje møtt ein mann frå bygdene på Vestlandet, som verkeleg går inn for kraftoverføring no, når det røyner på, nettopp av di me sjølve har så mange som vantar elektrisk kraft. Då trur eg nok at det kan vera litt annleis i byane; der er det nok dei som har like stor omsut og godhug for folk i eit anna land, som dei har for fiskarar og bønder og arbeidsfolk i vårt eige land. Eg ser det slik at me må hjelpa både våre eigne

landsmenn og andre, men *fyrst* våre eigne landsmenn. Me har store og rike kraftkjeldor her i landet, berre me byggjer dei ut; dei seier at det er nok både til oss og til andre, og det meiner eg er sant. Eg sa også i trontaleordskiftet at eg er samd i at me bør eksportera elektrisk kraft, men fyrst - og det streka eg sterkt under - skal me forsyna våre eigne landsmenn, og ikkje minst folk i kyststroki våre og i dei mange bondebygdene våre. Eg går ikkje så langt som representanten Smeby nemnde her i dag at sume går: dei vil ikkje vera med å eksportera elektrisk kraft før me har dekt alt det me *sjølv* *treng* av elektrisk kraftforsyning; det kan vera å gå litt for langt. Men me har bruk no for elektrisk kraft både i jordbruksproduksjonen vår og i fiskeriproduksjonen, og folket i desse stroki bur ofte ublidt til på mange måtar, og dei treng, og dei bør få, elektrisk kraft så snart råd er.

Det har òg vore sagt at kraftoverføring ikkje skal seinka elektrifiseringi for vårt eige folk. Slik tale skjønar eg ikkje; eg synest at han vantar realitet. Eg vil berre peika på nokre ting. Me held på å byggja ut fossekrafti vår no. Medan staten og kommunane driv på med dette arbeidet, er det titusenvis av folk i dette landet som *ventar* på denne krafti. Men no vil Riksstyret - og kanskje Stortinget òg - taka noko av denne krafti, ja mykje av denne krafti, og føra ho ut til eit anna land, og så seier dei samstundes at dette skal ikkje seinka elektrifiseringi av vårt eige land. Kvifor ikkje snu det om og seia: denne kraftutbyggingi me no held på med, *må gå* til dei mange titusen som ventar på elektrisk kraft mellom vårt eige folk, og sidan skal me byggja ut til eksport så snart som me kan.

Ein annan ting bør me òg koma i hug: me har ikkje nok materiell til så sterk og snøgg utbygging at me maktar å forsyna vårt eige folk og eksportera til andre samstundes. Dette gjeld vel mest fabrikkasjon av turbinar, men truleg òg mykje anna materiell, og skal då vårt eige folk vera dei som må sakna og venta og lida når det gjeld slik produksjon? Når eg brukar ordet *lida*, tenkjer eg mest på dei som bur utmed ei skoglaus, kald og verhard sjøstrand, og på dei som bur i dei skogfattige fjelldalane våre. Er det desse som skal venta?

Ein tredje ting vil eg òg nemna, det er spørsmålet om arbeidskrafti. Me har ikkje så stor tilgang på arbeidskraft at me maktar å byggja ut nok elektrisk kraft til vårt eige folk og til eksport samstundes. Me skal få arbeidsfolk frå Danmark, har det vore både skrivi og sagt. Ein ting vil eg spørja om: Kan me i dette landet skaffa husvære til 200-250 eller kanskje fleire arbeidarar frå Danmark? Og mange av desse arbeidarane har vel huslyd med seg òg. Me veit kva husnaud me lid under no i landet vårt. Og kan så desse arbeidarane gå inn i norsk produksjon og gjera fullgodt arbeid? Me produserer materiell for *vasskraft*, danskane for *dampkraft*. Er produksjonen for desse to driftsformene så lik at danske fagarbeidarar utan vidare kan gå inn i norsk produksjon? Eg spør industriministeren om dette.

Her er også andre ting med treng tenkja over. Den krafti me no byggjer ut, fell så billeg at me kan levera ho til Danmark for ca. 2,2 øre pr. kWh. Eg synest me må seia det er ein sers rimeleg pris. På ein av dei største kyststadene i Hordafylket har dei eit oljeaggregat. Der må dei betala 50 øre pr. kWh, har dei sagt til meg. Danskane synst at 2,2 øre pr. kWh er for *dyrt*; dei kan produsera billegare kraft med dampdrift, har det vori sagt - det har i alle fall vori nemnt. Då synest eg danskane må få lov til å gjera det, til me har forsynt dei strok i landet som ikkje har kraft eller må betala mykje meir enn 2,2 øre pr. kWh. Eg synest dette talar for at no bør me fyrst og fremst setja alt inn på å forsyna vårt eige folk med elektrisk kraft - og serleg folket i dei kalde, skoglause og verharde stroki på Vestlandet og i Nordland. I Hordaland er det, så vidt eg veit, kring 60 000 som enno er utan elektrisk kraft, og i Sogn og Fjordane er det vel noko slikt som 40 000 som er utan elektrisk kraft. Korleis det er i dei mange andre fylki, veit eg ikkje.

Eg meiner at kraftoverføringsspørsmålet bør stå ut. Eg meiner òg at fleire ting talar for at me må få ei betre utgreiing um desse ting. Folket har rett til det, og folket ventar det. Vegar og elektrisk kraft er dei ting folket spør mest etter no. Og me veit at når det gjeld kraftutbyggingi, står mange grender og bygder på ventelista, på prioritetslista; og alle desse lengtar etter at deira tur må koma snart. Kva må desse tenkja og tru, når dei får sjå at kraftutbyggingsarbeidet og materiellproduksjonen for ein stor del *fyrst* skal nyttast til eksport av elektrisk kraft? Då set me deira tolmod - og eg legg til: også deira rettferdskjensle - på ei hard prøve.

Det skal ikkje seinka elektrifiseringi av vårt eige land om me fyrst byggjer ut til eksport, har det vori sagt. Ja, skal folk skjøna det og tru det, så må det sikkert ei meir solid og god utgreiing til enn den som no ligg føre. Me har rett til å be om og venta å få ei slik utgreiing. Med det som no ligg føre, er eg heilt samd med mindretalet i Hovudstyret for Vassdrags- og Elektrisitetssellet når det seier: «Vi er med vår beste vilje ikke i stand til å begripe hvordan det skal kunne skje.» Og så peikar dette mindretalet på fleire ting som må seinka arbeidet med vår eigi elektrifisering. Det nemner den vesle arbeidskrafti som me får frå Danmark, den veldige arbeidsauken ein slik eksportproduksjon av elektrisitet skaper hjå oss: det vert ei større kraftutbygging, meir linjerydjing og meir linjebygging. Og alt dette skal gjerast i ei tid då arbeidslivet og produksjonslivet er inne i ei vanskeleg stode nettopp av *mangel* på arbeidskraft - ja, i sume yrke er det det reine naudrop etter arbeidskraft. Når mindretalet har peika på desse fakta, seier det:

«Er det et menneske som tror at alt dette kan forseres fram uten forsinkelse? Og er det noen som er i tvil om hvem forsinkelsen går ut over? Det blir bygdenes næringsliv, og det blir først og fremst linjebyggingen

for den lokale elektrisitetsforsyningen. Fordi de som sysler med den har den minste evne og anledning til å holde seg frampå i kappløpet om elektrisk og annet materiell, og fordi de også har den minste betalingsevne. Men de bygdene som her først og fremst blir skadelidende er igjen som oftest slike der livsvilkårene også ellers er blant de karrigste. Med andre ord av dem det haster mest med å skaffe muligheter for et mer allsidig utbygd næringsliv, hvis en ikke skal risikere at de helt enkelt blir lagt øde.»

Eg er samd med mindretalet i dette synet. Eg ottast det kan koma til å gå slik. Og då vil det truleg òg gå slik at me får bruk for meir dansk produksjon enn før, av di den norske produksjonen fekk for tunge og vanskelege kår å arbeida under, av di me forsømde kraftutbyggingi. Eg er ein av dei som lid ved ein slik tanke, eit slikt framtidssyn. Og det er mange med meg. Difor trur eg det er rettast at denne saki står ut og får ei betre saumfaring og utgreiing. Eg seier ikkje at eg prinsipielt er imot kraftoverføring til Danmark. Men no treng me ei god, sikker utgreiing om kor me fyrst kan forsyna vårt eige folk med den elektriske krafta som det treng til sitt arbeid og sin produksjon.

**Presidenten:** Presidenten vil nå reise det spørsmål om Stortinget ønsker å tilendebringe denne debatt i møtet nå inntil kl. 15, eller om en ønsker å fortsette kl. 18. I det første tilfelle måtte en nå gå til sterk nedskjæring av taletida. Presidenten skulle anse det som en fordel om en kunne tilendebringe ordskiftet i dette formiddagsmøtet. Presidenten vil da la votere over om man vil tilendebringe ordskiftet til kl. 15, eller om man vil fortsette i ettermiddag.

**Smitt Ingebretsen:** Jeg synes det vil være naturlig, før vi voterer, å få vite om dette betraktes og skal betraktes som en rent foreløpig orientering i saken, slik at sakens realitetsbehandling kommer siden. Det vil ha avgjørende innflytelse på om man kan stemme for forkortelse av debatten nå.

**Presidenten:** Presidenten er enig i at det er et avgjørende synspunkt. Etter presidentens skjønn er dette en foreløpig orientering i spørsmålet, og presidenten vil da foreslå at ordskiftet søkes avviklet til kl. 15.

V o t e r i n g :

Presidentens forslag ble bifalt mot 14 stemmer.

**Presidenten:** Presidenten må da foreslå at taletida for dem som har tegnet seg, settes til inntil 5 minutter unntatt

for statsråden, og videre til inntil 2 minutter for dem som heretter tegner seg.

V o t e r i n g :

Presidentens forslag ble enstemmig bifalt.

**Skarholt:** Da de første ryktene om eksport av Aura-kraft kom til vårt distrikt, vakte de en meget sterk oppsikt, og det var vel i grunnen også forståelig at de fleste måtte reagere sterkt imot. Det var enkelte som var så ondskapsfulle at de minnet om historien om den fattiges eneste lam. Aura-området er jo et av de distrikter som ligger lengst tilbake i utviklingen nettopp fordi det mangler elektrisk kraft. Statistikken viser at det i de 2-3 fylkene der er ca. 120 000 mennesker som har lite eller ingen kraft. Men jeg tror at mye av den reaksjonen som først var mot krafteksporten, har gitt seg i den senere tid etter at man fikk vite hva det virkelig går ut på. Jeg tror det mye skyldes uforstand og manglende opplysninger og enkelte har sett på dette mer følelsesmessig enn saklig. Etter hvert som det er blitt kjent at eksporten ikke skal forsinke utbyggingen av det anlegg som nå er i gang, og det også er blitt kjent at vi ved denne større utbygging vil få kraften billigere, er det blitt en annen innstilling. Vi har gjort oss mer fortrolige med krafteksport, og jeg ser ikke så mørkt på det i dette tilfelle som hr. Lavik gjorde. Vi må vel ha den tillit til Regjeringen at den også her gjør hva den kan for å sørge for det innenlandske behov.

Men det er ganske klart og forståelig at vi som representanter for dette distrikt, må ta visse forbehold. Vi må ha garantier for at eksporten nå og i fremtiden ikke vil svekke eller hindre de ekspansjonsmuligheter som distriktet har. Og hvis det i fremtiden skulle vise seg at det blir for lite kraft i dette distrikt, må vi være berettiget til å kreve at det gjennom en samkjøring blir gitt distriktet den kraft som det trenger. Aura-anlegget er nemlig det eneste storanlegg som vi har i dette distrikt. Vi har noen små anlegg, men vi har ikke noe anlegg av den størrelsesorden som Aura-anlegget som vi kan bygge ut i fremtiden.

Med hensyn til det rent prinsipielle spørsmål, krafteksport eller ikke, ser jeg det slik at det ikke er noen særlig fare med det om vi eksporterer kraft. Hr. Lunde var jo så høyt oppe at han snakket om at vi eksporterer «kongeriket Norge». Men det er jo det vi har holdt på med i en lang rekke av år, gjennom en hel mannsalder. Vi har jo eksportert av kongeriket Norges grunnfjell - vi har eksportert malmen som en gang tar slutt. Men her gjelder det elektrisk kraft, og det er jo en vare som det aldri tar slutt på, men som stadig fornyes så lenge årstider og nedbør skifter. Det sterkeste argument mot eksport av kraft er at kraften kunne eller burde

vært bedre utnyttet her hjemme. Men vi skulle vel her stå sterkere i og med at vi stadig bygger ut kraften og kan bygge vår industri nærmere kraftkildene så vi skulle kunne konkurrere med danskene på dette område.

Det er også visse gode sider ved eksporten som det er verdt å ta med når vi skal diskutere dette. Vi møter med en mer utstrakt hånd når det gjelder det internasjonale samarbeid. Vi viser en mer åpen hånd utad enn vi har gjort før. Det har sin store betydning kanskje nettopp for oss i den vanskelige økonomiske situasjon vi er på mange områder. Jeg tror ikke at det er uten betydning at vi får en viss goodwill her. Det er også verdt å ta med at vi i all fremtid eller iallfall så lenge vi ønsker det, kan skaffe oss en valutainntekt på 9-10 millioner kroner netto. Med så lite arbeidskraft som dette krever, vil vi ved eksport av kraft skaffe oss like mye valuta som vi tar inn på hele vår eksport av malm. Men det må være en forutsetning at de midlene vi får ved krafteksport, blir brukt til elektrifisering av de distrikter som ligger lengst tilbake. Her må jeg være enig med de talere som har kommet inn på det. Vi skal heller ikke se bort fra det som hr. Smeby var inne på, nemlig den fordel som byggingen av overføringslinjen vil bety. Jeg tror ikke noe særlig på dette med dansk arbeidskraft. Da tror jeg det var bedre om danske selv laget de maskinene som trenges, og at vi så heller hjalp til å bygge ut vår yrkesopplæring på dette felt.

**Presidenten:** Tiden er ute.

**Skarholt:** Bare et øyeblikk til. Presidenten var så hard til å sette ned taletiden.

**Presidenten:** Presidenten beklager, men anser seg nødt til å være hard her.

**Holm:** Da jeg første gang gjennom pressen fikk se de planer man hadde om å eksportere elektrisk kraft til Danmark, slo det meg at dette prosjekt i høy grad måtte være forhastet. Jeg bor i en landsdel hvor jeg er sikker på at alle mennesker reagerte på samme måte. Når saken imidlertid var reist, måtte jeg resonnerer videre, og finne ut om det måtte ligge ting bakom som ikke falt direkte i øynene, og som gjorde at ansvarlige politikere og ansvarlige fagfolk i det hele tatt kunne reise dette spørsmål. Og i diskusjoner om saken sa jeg, at jeg ville holde meg avventende til jeg hadde fått anledning til å sette meg inn i de spørsmål som gjaldt denne sak.

Nå er jeg forelagt en del av disse ting. Jeg har fått anledning til å kikke litt bak kulissene. Jeg sier *litt*. Jeg tror nemlig at jeg bare har fått *kikke* bakom og ikke se det hele. Jeg har hørt statsråden, jeg har lest hans utredning, men den virker på meg som litt av et partsinnlegg. Vi er dessverre i den økonomiske stilling her hos oss at vi ikke

helt og fullt kan gå inn i en nordisk tollunion. Vi kan heller ikke helt og fullt gå inn for en liberalistisk vareomsetning. Det virker på meg som om denne sak om krafteksporten er noe som er kommet for å erstatte disse ting, for at vi allikevel - på et eller annet område - skal kunne være med. Det ser derfor ut som om ordene og tallene til en viss grad er valgt - kanskje ikke med vilje - for at man skal komme fram til en konklusjon som på forhånd er fastsatt.

Jeg har merket meg de ting som er sagt i pressen og mann og mann imellom, at man skal ta hensyn til en god nabo i syd, og at man ikke skal eksportere norsk odelsjord. Jeg legger ikke så stor vekt på disse ting, utover den vekt man naturligvis alltid skal legge på det å ta hensyn til en god nabo. Det som er om å gjøre for oss, er å ikke ha følelsesbetonte tanker. Vi må tenke saken grundig og saklig igjennom. Og det som da står for meg, er at det i Norge idag er tusener av mennesker som ikke har elektrisk strøm til lys og varme, og at vi har bygder hvor vi planmessig må tilføre elektrisk energi for å skape harmoniske og riktige vekselforhold mellom jordbruk, småindustri, håndverk og handel. Det ligger sånn til utgjennom bygdene våre at vi må ta sikte på dette i vår elektrisitetsutbygging. Det gjelder ikke i dag først og fremst å bygge store verk for å kunne skape ny storindustri eller for å kunne eksportere elektrisk strøm. Det gjelder å gjøre forholdene gode og levelige i bygdene våre.

De forelagte utredninger har ikke kunnet overbevise meg om at denne hovedplan ikke vil forstyrres, og i vesentlig grad forsinkes, hvis vi går til utbygging for eksport av elektrisk kraft. Jeg må derfor holde meg til innstillingen fra mindretallet i hovedstyret for vassdragsvesenet. Jeg er heller ikke ennå blitt forelagt ting som gjør at jeg blir nødt til å se på denne sak ut fra en ny synsvinkel; jeg sikter da til at det kanskje kunne foreligge spørsmål av utenrikspolitisk eller handelspolitisk art som vi ennå ikke har fått opplysninger om.

**Statsråd Evensen:** Det er i grunnen to prinsipielle innvendinger som er kommet til orde i debatten her i dag. Den ene er den betraktning at det kan reises alvorlig tvil om hvorvidt vi har så store kraftressurser i landet at vi kan gå til denne eksport av elektrisk energi, uten at vi før eller senere kan komme i den situasjon at vi ikke kan dekke aktuelle kraftbehov til norsk industri og jordbruk, til hjemmene osv.; det vil si at man eksporterer av naturherligheter som skulle reserveres for det norske folk. Den annen prinsipielle innvending er at denne eksport ikke er i samsvar med det grunnsyn som er kommet til uttrykk gjennom våre konsesjonslover. Der vises til de bemerkninger som er kommet fra mindretallet i Hovedstyret, om at det skjedde ingen endring i konsesjonslovene ved det tillegg som kom inn i lovene i 1931. Det var - heter det - bare spørsmål om å «gi

hverandre en håndsrekning i en snever vending». Hr. Ingvaldsen sa idag at det var bare en praktisk ordning i grensestrøkene, man kan godt si at den kraftutveksling som hittil har skjedd mellom Norge og Sverige, er en gjensidig håndsrekning. Det er en praktisk ordning av kraftforsyningen fra grend til grend, fra gård til gård over grensen. Men det er ikke det som er kommet til uttrykk i tillegg til vassdragsloven i 1931. Jeg tillater meg da å vise til Ot.prp. nr. 31 for 1931 og innst. O. nr. 27 for samme år. Hvis man går gjennom disse dokumenter, vil man se at det går klart frem at det ikke bare var en håndsrekning eller en praktisk ordning av kraftforsyningen i grensestrøkene man den gang tok sikte på. «I 1920 ble det av Kongen» oppnevnt en komité «til sammen med en dansk komité å avgi en utredning av spørsmålet om overføring av elektrisk energi fra Norge til Danmark». Det var komiteens mandat, og i hele proposisjonen og i komiteens innstilling snakkes det om eksport av kraft til Danmark. Det var det primære spørsmål den gang. I et bilag til den nevnte odelstingsproposisjon, et skriv fra «Kraftoverføringskomiteen», som den het, er det redegjort «for de førte forhandlinger angående spørsmålet om overføring av elektrisk kraft fra Norge til Danmark». Og så er det en ganske interessant ting: Det første punkt i komiteens skrivelse omhandler, som det heter, «Nasjonenes Forbunds forhandlinger om eksport av kraft og kraftoverføring». Det heter her:

«Omtrent samtidig med at forhandlingene åpnedes mellom de nordiske land om eksport av kraft fra Norge til Danmark, optokes lignende spørsmål til behandling på konferanser avholdt efter foranledning av Nasjonenes Forbund.»

Altså temmelig nær den samme situasjon som vi står overfor nå. I dag har vi tatt opp denne sak som et ledd i et internordisk samarbeid og som et ledd i Marshall-samarbeidet, på samme måte som det den gang ble tatt opp av Nasjonenes Forbund som et ledd i et internasjonalt samarbeid. Det kunne være interessant å sitere videre både fra proposisjonen, innstillingen og dette skriv fra «Kraftoverføringskomiteen» som jeg nevnte, men jeg skal bare sitere litt videre fra skrevet. Det heter:

«Innvendingene mot krafteksporten har særlig gått ut på at der intet må sendes ut av landet førenn landets eget behov for elektrisk kraft i enhver retning er tilfredsstillet. Som almindelig sats er denne innvending neppe synderlig berettiget.»

Så kommer det videre:

«Hvis der da er bruk for kraften til rimelig pris i et annet land i den tid, den ellers ligger unyttet, burde der i sin almindelighet sett ikke være spørsmål om annet enn å eksportere kraften. Her er den forannevnte eksport av kraft over Øresund mellom Sverige og Danmark et nærliggende og bemerkelsesverdig eksempel.»



Jeg sa i min utredning her i Stortinget den 27. februar at det var ikke noe nytt prinsipp i norsk kraftpolitikk man var gått inn for ved disse forhandlinger. Jeg fastholder hva jeg dengang sa og viser til de dokumenter som jeg her har referert til og delvis sitert. Det er de samme prinsipper man i dag diskuterer. Forhandlingene den gang førte ikke til noe annet praktisk resultat enn at man fikk tillegget til konsesjonslovene, slik at lovgivningen ble mer smidig og mulighetene ble åpnet for eksport av kraft. Loven gir Kongen adgang til uten å høre Stortinget å eksportere inntil 3 000 hestekrefter. Etter datidens forhold var det noe mer enn en «håndsrekning» og noe mer enn «en praktisk ordning av kraftforsyningen i grensestrøkene», når det gjaldt å forsyne en eller annen skoggård med kraft. Hvis det gjelder større kraftmengder eller der er motstridende interesse, skal saken forelegges Stortinget.

I den foreliggende situasjon har Regjeringen altså ikke fulgt noen annen politikk enn den som ble innledet i 1920-årene, og som venstres og bondepartiets regjeringer i 1931 førte fram i proposisjoner som ledet til et stortingsvedtak, som for øvrig var enstemmig.

Når det gjelder hvilke kraftmengder vi har til disposisjon i Norge, kan man selvfølgelig diskutere det og strides om det. Men om man nå godtar de tekniske eksperters anslag i 1920, som var 80 milliarder kWh, er det ihvertfall en kraftmengde av så store dimensjoner, at vi har vanskelig for å tenke oss hvordan vi på noe område skal kunne få utnyttet den. Og når det gjelder vurderingen av Norges vannkraftkilder, tillater jeg meg å legge like stor vekt på hva de faglige eksperter av 1950 er kommet fram til som det ekspertene av 1920 kom fram til. Man må jo ta i betraktning de forbedrede tekniske muligheter for utnyttelsen av maskinkapasiteten, de rikeligere erfaringer når det gjelder reguleringsmuligheter, når det gjelder utbygging av samkjøringsnett og samkjøringen mellom de forskjellige kraftverk. Selv om det kan sies at man ikke vet noe nøyaktig om dette - og det må innrømmes at vi ikke har noen nøyaktig statistikk eller målinger i de enkelte vannfall - tillater jeg meg for så vidt å vise til hva jeg sa i min utredning her i Stortinget den 27. februar, at man ved noen av de store kraftverk som nå er under bygging, er kommet fram til vesentlig høyere energiytelser enn dem som lå til grunn for oppgavene av 1920, etter hvert som man reviderer eller omarbeider konsesjonssøknader nå. Jeg nevner i tillegg til hva jeg anførte 27. februar, at man ved bearbeidning av f.eks. Tyinanleggene er kommet fram til en kraftytelse der som er 45 pst. høyere enn den var anslått til i 1920. Dette er konkrete, faktiske kjennsgjæringer, som man ikke kan komme utenom. På den annen side kan det også, som jeg har sagt tidligere, være vannfall som man i dag av forskjellige grunner enten ikke finner det regningssvarende å bygge ut eller som man av hensyn til vedkommende områder ikke vil gjennomføre reguleringer i.

I alle tilfelle - om man bruker de tall som Hovedstyret bruker, og som jeg brukte 27. februar, at man omtrent doubler elektrifiseringsnemndas tall for kraftforbruket i Norge - elektrifiseringsnemnda regnet med 29 milliarder kwh - og bruker et tall på 50 milliarder kwh, så må man jo, for overhodet å stille opp en hypotese om en slik utbygging fremover gjennom et kvart sekel, reise spørsmålet: Kan dette landet skaffe nødvendig kapital til utbygging av kraftverkene? Kan vi skaffe kapital til nødvendig industriell utbygging eller til apparatur i hjemmene? Jeg tror nok at man da, i enda sterkere grad enn man har vært tidligere, får være innstillet på, for å utnytte norsk vannkraft, å måtte importere fremmed kapital. Da foretrekker jeg *denne* form for utnyttelse av vannkraftreservene i en viss utstrekning. Jeg vil gjerne der føye til at når vi i 1949 har en total årsproduksjon av elektrisk energi på rundt regnet 15 ½ milliarder kwh, så er det et resultat av 50 års kraftverksutbygging og elektrifisering i Norge, og da ligger tallet 50 milliarder kwh nokså langt fram.

Når det gjelder kraftprisen, vil det alltid kunne diskuteres om den og om hva som er lønnsomt. Jeg viser der til Hovedstyrets beregninger både når det gjelder valutainntekter og når det gjelder de økonomiske forhold. Det har vært nevnt her at dette ikke ville gi noe overskudd hverken på valutasiden eller til de norske verkene. På side 3 i dokumentsamlingen med uttalelser om rapporten heter det i uttalelsen fra Hovedstyret, etter at det har gått gjennom de forskjellige poster, både valutasiden og inntektene til verkene, og etter at Hovedstyret har nevnt de 5 millioner kroner som skulle fåes i overskudd etter at amortisasjon, renter og avdrag er betalt:

«Dette overskudd bør imidlertid for en dels vedkommende bokføres som inntekter av tidligere investeringer. Disse ville ellers fortsatt bli å bære av de innenlandske kraftleveringer, men kommer nå til nytte for eksporten og bør da istedet bæres av kontoen for denne.»

Det vil si at også når det gjelder installasjonen i de gamle kraftverk, så vil den gi inntekter som man får på grunn av eksporten, og som man i motsatt fall ikke vil kunne erholde.

Det har vært anført her - hr. Sven Nielsen siktet antagelig til Industriforbundets bemerkninger - at hvis man produserte ferrosilisium eller kvelstoff, ville man få langt større inntekter av denne kraftmengden, enn hva denne eksport kan gi. Jeg er enig i det. Hvis man kunne bruke kraften til produksjon av ferrosilisium, ville man - sier Industriforbundet - få en eksportverdi av 36 millioner kroner og ved kvelstoffproduksjon 55 millioner kroner, og det stiller de beløp i forhold til valutainntekten brutto her på 13,2 millioner kroner. Jeg synes nok at den elektrokjemiske og elektrometallurgiske forening, hvorfra disse tall stammer, ikke skulle hengi seg til ønsketenkning i den utstrekning som

den her har gjort. - Når det gjelder produksjonen av ferrosilisium, foregår det i dag en utbygging av disse bedrifter som tar sikte på å komme opp i en produksjon av 210 000 tonn legeringsmateriell årlig, mot 135 000 tonn før krigen. Det er en utbygging som departementet har tatt initiativet til å få istand ved samarbeid med disse bedriftene, og det er en utbygging som bedriftene selv betrakter som det *maksimale* av hva det er avsetningsmuligheter for i Europa i dag. Jeg tror ikke at man får bedriftene i den elektrometallurgiske industri til å gå til investeringer uten at de har muligheter for å få den økte produksjon omsatt.

Når det gjelder å øke produksjonen av kvelstoff, kjenner Stortinget til den utvidelse som har funnet sted. Og jeg vet at Hydro har visse betenkeligheter over at bedriften kanskje har ekspandert for meget. Jeg tror i hvert fall ikke at man nå kan få hverken ferrosilisiumbedriftene eller Norsk Hydro til å ekspandere videre enn den utbygging som foregår. Jeg nevnte den utvidelse som foregår i ferrosilisiumindustrien. Jeg nevner at man har tatt fatt på å bygge ut Skafså Kraftverk, som skal skaffe elektrisk energi til Herøya elektrokjemiske fabrikker. Skjærka skal skaffe kraft til Fiskå. Det forhandles også med A/S Tyssefallene om utbygging av Tysse II for å skaffe mere kraft til Odda Smelteverk, Nitriden, Zinkkompaniet og til Odda kommune. Dessuten er det forhandlet med Electro-Furnace om utbygging av Sauda fallene - men det er mere i det blå. Arendal Smelteverk arbeider med sine kraftspørsmål, og også Vadheim elektrokjemiske fabrikker arbeider med kraftverkutvidelse. Årdal Verk har nok maskininstallasjoner og trenger mere vann. Slik kan jeg nevne en rekke bedrifter innenfor den elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri som dels har foretatt store utvidelser, eller hvor store utvidelser forestår, og hvor det fra enkelte hold regnes med at man kanskje beveger seg på toppen.

Det er nevnt her at kraftprisen er for lav, og at man vil kunne få bedre betaling for kraften i norsk industri. Jeg vil i den forbindelse vise til Samkjøringens årsberetning og regnskap for driftsåret 1948-1949, hvor det er stillet opp en tabell over fordelingen av tapt energi av forskjellige årsaker. På grunn av driftsforstyrrelser, og på grunn av utkoblinger i forbindelse med arbeid er det gått tapt 8,6 millioner kwh, på grunn av *manglende belastning* 107,9 millioner kwh, manglende overføringsevne 3,4 millioner, og omkoblinger i forbindelse med fløtning etc. 2,6 millioner kwh. Tilsammen blir det 122,5 millioner kwh som er gått tapt i driftsåret 1948/1949, vesentlig på grunn av manglende belastning, og dels på grunn av manglende overføringsevne.

Jeg kjenner til at Samkjøringen ganske nylig tilbød en større industriell bedrift på Østlandet ledig spillkraft til en pris av 1 ¼ øre pr. kwh. Bedriften var ikke interessert i å avta kraften fordi den kunne fyre billigere med importert olje. Og hvis det er tilfellet, synes jeg det må være

riktigere av oss å eksportere denne spillkraft for 2,2 øre pr. kwh i middel, og i tilfelle kjøpe olje og fyre med den.

Det er klart at alle hensyn må tas når det gjelder å dekke både industriens og andre norske behov, men jeg kan ikke fri meg for den oppfatning at en av de ting som særlig ligger til grunn for Industriforbundets sterke betenkeligheter, er kommet klarest til uttrykk i bilaget til Industriforbundets brev, nemlig brevet fra Christiania Spigerverk av 11. januar 1950, hvori det sies, at hvis man får 2 eller 2,5 øre pr. kwh for kraften fra Østlandsområdet for levering til Danmark, så vil det være menneskelig - sier de - om kraftverkene søker å få den samme prisen av industrien. Og det mener de at industrien ikke kan betale. Det er mange slags industriproduksjon som ikke kan betale en slik kraftpris.

Hr. Vatnaland mente at jeg hadde gått for lettvint over arbeidskraftspørsmålet. Jeg tillater meg da å vise til hva jeg sa i min utredning her den 27. februar. På side 9 i referatet heter det:

«Det foreliggende prosjekt vil, alle forhold tatt i betraktning, måtte bety en belastning på vårt arbeidsmarked. Det kan bety en viss forskyvning av andre arbeidsoppgaver, men en heldig løsning med dansk faglært arbeidskraft til våre verksteder kan heller fremskynde enn forsinke vårt eget elektrisitetsprogram.»

Det tror jeg er en noenlunde riktig vurdering.

Jeg vil gjerne føye til, at når det gjelder de store anleggsarbeider, så vil jo ikke de komme på tale før om 2-3 år, og det er ingen gitt i dag å kunne si noe om hvordan arbeidskraftssituasjonen da ligger an.

Hr. Ingvaldsen var så betenkt med hensyn til ingeniørene og den tekniske bistand blant annet i Hovedstyret. Hovedstyret har jo i flere år hatt for få ingeniører og teknikere, og det er den staben vi nå i alle tilfelle må få fulltallig. Jeg nevner i denne forbindelse at det i dette år blir ferdig uteksaminert fra Norges Tekniske Høgskole, i Danmark og i Sveits, noen også i Sverige og noen i Amerika, - vel 400 ingeniører. Det er resultatet av de stipendier som er gitt etter krigen for å øke vår ingeniørstand. Jeg skulle anta at antallet av teknikere er noe høyere. Her er det altså et tilskudd til vår stab av ingeniører og teknikere, som kommer godt med. Men iallfall er mulighetene for å skaffe mere av den nødvendige tekniske hjelp i dag større enn de var for et eller to år siden. Det er ikke lenge siden jeg holdt et foredrag for norske studenter ved den tekniske høyskole i København, og det var mange av dem som spurte om det var arbeidsmuligheter i Norge. Og det samme spørsmål har vi fått fra dem som studerer i Zürich. De spør seg selv om det ikke var bedre å søke arbeid i utlandet, om det er behov for alle de nye ingeniører i Norge. Fra Industriforbundets og fra departementets side har vi gjort hva vi kan for å legge arbeidsmulighetene til rette for dem slik at de kan ta fatt

på et arbeid i Norge - som jo var hensikten med at de fikk anledning til å studere ute.

Det har vært stillet spørsmål her om det foreligger noen utenforliggende momenter, eller om det skulle være press fra en eller annen kant. Jeg vil bare gjenta at det foreligger ingen andre momenter av utenrikspolitisk karakter enn det som er kommet til uttrykk i rapporten, i mitt foredrag her den 27. februar, og i trontaledebatten fra utenriksministerens og min side. At vi er interessert i å fremme det interstatlige og det internordiske samarbeid også på det økonomiske område, har Regjeringen mange ganger gitt uttrykk for, og her er et av de områder hvor vi har muligheter for å kunne medvirke.

Hr. Haldorsen spurte hvorfor det ikke var tatt opp andre alternativer, og han sa: La danskene få en foss, så kan de bygge den ut selv. Når det gjelder andre alternativer, er det ganske naturlig at de norske forhandlere nødvendigvis måtte gå inn for et alternativ som også tjente *norske* interesser. Og hvis man vil stille prosjektene i sammenheng med overføringslinjer m.v., er det fremlagte prosjekt etter vårt skjønn det alternativ som kan komme på tale, fordi det mer enn noe annet tenkelig alternativ tjener den norske kraftforsyning best.

Det kunne ha vært et annet alternativ: å få en sambandslinje over Sørlandet til Lyse og kraftverkene der, men det er mindre bearbeidet. Men hvis man går inn for krafteksport, er det klart at man må søke å velge alternativer som også tjener den norske kraftforsyning, og prosjekter som ikke virker altfor sterkt på arbeidskraftmarkedet.

Og så var det dette spørsmålet om å la Danmark få en foss å bygge ut her. Blir det noen flere transportveier eller transportmidler, eller mere arbeidskraft og byggematerialer ved det? Etter mitt skjønn ikke. Om danske entreprenører skulle bygge ut en foss i Norge, måtte de nødvendigvis gjennom alle de tekniske etater - statlige og kommunale - som får med saken å gjøre, på samme måte som en må gjøre etter det foreliggende prosjekt eller dersom det skulle være norske entreprenører. De måtte nødvendigvis bruke de samme fremkomstmidler som de norske entreprenører. Byggematerialer måtte vel skaffes i Norge. Jeg kan ikke forstå at *det* skulle bety noen lettelse i hele problemstillingen. Og kan det tenkes at man kunne lage en slags dansk sektor et eller annet sted i vårt land, hvor det var forbudt for norske arbeidere å komme? Jeg tror ikke at det er realiserbart. F.eks. når det gjelder det prosjekt som har vært nevnt i et foredrag i Statsøkonomisk Forening og gjengitt i pressen, det såkalte Trysil-vassdrags-prosjektet, - er det noen som vil gå inn for å si at Danmark og Sverige skulle bygge ut Trysil-vassdraget, og at det skulle være forbudt for norske arbeidere å komme innenfor den sektoren?

Dette rent bortsett fra at det er megen uvilje i distriktet mot å regulere og utbygge Trysil-vassdraget; det er en sak for seg. Det prosjektet som ble nevnt i

Statsøkonomisk Forening, hviler på et sviktende teknisk grunnlag, så vidt jeg har kunnet bringe på det rene. Men la oss tenke oss den situasjon at man i vårt viktigste skogdistrikt skulle sette i gang disse omfattende arbeider, og at man så skulle si til skogsarbeiderne: «Dere får hogge i skogen; det er danske og svenske arbeidere som skal være knyttet til utbyggingsarbeidene i Trysil.» Trysils økonomiske liv er - kanskje i for sterk grad - knyttet til svensk økonomi, og jeg tror ikke at det kan være noen norsk interesse i å viderebefordre den utvikling, og heller ikke på noe annet område å lage sektorer med utenlandske entreprenører innenfor norsk arbeidsliv. Vi får søke, i den monn det er mulig, å bruke norske entreprenører - under norsk regi - til det som vi kan klare å bygge ut. I visse fall må man nok også ta teknisk hjelp fra andre steder. Men la framfor alt kontrollen være på norske hender.

Hr. Lavik sa at det blir vel de som er uten kraft, de som har minst evne til å betale, som må vente på å få maskiner og materiell. Jeg vil der bare nevne at det er jo nettopp den danske arbeidskraften - hvis det spørsmål kan løses på en heldig måte - som skal søke å skaffe fram maskinene og materiellet til den norske forsyningen, slik at den kan fremskyndes. Jeg er fullt klar over vanskene med å skaffe boliger, men vi må jo alltid skaffe boliger der hvor vi setter et stort anlegg i gang.

Får jeg bare til slutt si, at jeg tror *ikke* man kan skaffe de kraftløse strøk i Norge elektrisk energi på noe tidligere tidspunkt om man *ikke* går inn for dette prosjektet. Jeg er fullt klar over verdien av den norske vannkraften. Men verdien ligger i at den kan *nyttes*. Vannkraften er i motsatt fall verdiløs, rent bortsett fra at elvene kanskje nyttes til sportsfiske. Verdien av vannkraften ligger i at den kan tjene menneskene i deres produksjon eller på annen måte.

Og det er vel også en faktor, om man kanskje kan synes det er litt søkt å nevne den, at arbeidet med atomenergien går framover og det *kan* tenkes at vår generasjon kan komme til å oppleve den situasjon at våre vannkraftverker får å konkurrere med atomkraftverker. Vi vet det ikke, men den dag kan det i hvert fall hende at verdien av våre vannkraftverker er redusert ganske vesentlig.

Det er nevnt at tidspunktet for gjennomføringen av denne leveranse er meget uheldig valgt. Jeg kan være enig i det på mange måter. Men det er *nå* vi har visse muligheter for å få Marshallhjelp, og uten Marshallhjelp er dette prosjektet ikke gjennomførbart; det er klart både fra norsk og dansk side. En utsettelse av dette betyr at prosjektet ikke kan gjennomføres, fordi det er Marshallhjelpen som her skal nedskrive kapitalutgiftene og gjøre det gjennomførbart. Og vi trenger kapital til utbygging både av våre vannkraftverker og vår industri. I de snart 5 år som jeg har arbeidet med kraftverkutbygging og industrireising i Norge, har jeg alltid støtt på problemet med å skaffe kapital. Vår egen evne til å utbygge våre vannkraftverker og til å reise norsk industri,

er meget begrenset, og vi må nok også i fremtiden regne med å få kapital utenfra. Jeg kan ikke peke på noe annet alternativ som åpner muligheter for en kapitaltilførsel utenfra på så vidt rimelige vilkår at den kan gi et så pass utbytte som i dette tilfelle.

**Moseid:** Jeg antar at både Regjeringen og Stortinget er klar over det uheldige i å måtte drøfte - for og imot - den prinsipielle side ved krafteksport på dette tidspunkt, etter at det er ført ganske sterkt bindende forhandlinger med andre land om krafteksport. Det har undret meg at det overhodet har kunnet skje, og jeg for min del tar bestemt avstand fra statsråd Evensens forsøk på å utnytte lovforandringen i 1931 som en hjemmel for å kunne ta slike skritt som her er tatt.

Som bekjent har Stortinget gjennom lange tider og gjennom atskillig strid nådd fram til en konsesjonslovgivning som på et hvert punkt fastslår Stortingets husbondsrett når det gjelder disse spørsmål, og det har avgrenset Regjeringens adgang til å foreta noe av vesentlig betydning på det område, før det er forelagt Stortinget. Den endring som ble foretatt i 1931, og som jeg selv deltok i og derfor kjenner meget godt, gjør ingen prinsipiell endring i Stortingets stilling til konsesjonslovene. Endringen ble da også begrenset til en bagatell - sett på spørsmålet i sin helhet - når det gjelder hva Regjeringen på egen hånd kan foreta.

Jeg vil feste oppmerksomheten ved, hva jeg også mange ganger tidligere etter krigen har gjort oppmerksom på, at her er skjedd en utglidning i det konstitusjonelle forhold mellom regjering og storting som vi må vekk fra. Stortinget må igjen få husbondsrett. Det må være Stortinget som trekker opp de retningslinjer som skal følges, det må være selvfølgelig på dette område, men det gjelder også på mange andre områder. Jeg forstår ikke hvorledes Regjeringen kunne gå til disse forhandlinger uten på forhånd å sørge for at man hadde drøftet de prinsipielle spørsmål med Stortinget. Det synes jeg ikke bør kunne skje en gang til.

Den ærede statsråd syntes det var merkelig at det var tvil om hvorledes det virkelig forholdt seg med våre kraftreserver. Ja, der vil jeg si at man behandler dette spørsmål på en så overfladisk og etter min mening så lettsindig måte, at det er ganske uforsvarlig. Forholdet er jo at konsesjonslovene fastslår at det ved hver konsesjon, ved hver kraftutbygging nøye skal overveies hvorvidt fordelene er så store i forhold til de ulemper og skader som voldes, at det av samfunnsmessige og nasjonaløkonomiske grunner er riktig å gi konsesjon. På det punkt er det faktisk ikke foretatt noen som helst undersøkelser. Ingen kan i dag si hvilke av disse kraftkilder vi på det grunnlag kan utnytte. Det er ganske urimelig at man i aviser og i offentlige foredrag - skjønt dette ganske visst er et lukket møte - skal reklamere med Norges kraftkilder på denne måten og utlevere oss på den måte som vi virkelig gjør. Jeg synes det er sørgelig at slikt kan skje. Det er ikke mulig for noen

av oss i dag å kunne si hvilke kraftkilder som etter kyndig og grundig granskning er skikket for utbygging i denne tid. Det vet vi ikke. Og så kommer det indre spørsmål som naturligvis er så overordentlig viktig i bedømmelsen av disse ting. Vi bygger ganske visst ut i et noe større tempo enn vi har gjort før, men behovet stiger meget raskere enn vi er i stand til å kunne bygge ut. Og slik vil det fortsette, så dette å påstå at vi har nådd grensen ved 30 eller 40 milliarder kWh, det er bare en påstand. Vi vet intet sikkert om det heller på lang sikt.

Jeg må, siden tiden er ute, bare få lov til å henholde meg til hva mindretallet i Hovedstyret for Elektrisitets- og Vassdragsvesenet har fremholdt. Det gir uttrykk for et så sunt og riktig skjønn i disse spørsmål at jeg helt ut kan tiltre det.

**Hambro:** Jeg er ikke rede til å ta noe realitetsstandpunkt i denne sak i dag, det får utstå til Stortinget får seg den forelagt på vanlig konstitusjonell måte med alle de opplysninger vi har krav på for å nå frem til en avgjørelse. Og jeg vil ikke uttale meg prinsipielt for eller imot kraftutførsel, da det må vurderes meget nøye i hvert enkelt tilfelle som foreligger.

Men det jeg gjerne vil ha sagt når man her har påberopt nordiske hensyn, det er at jeg kan ikke tenke meg noen måte å fremme en sak på som kunne være mindre heldig for det nordiske samarbeide enn den metode man her har fulgt.

Jeg er enig med hr. Moseid i hans vurdering av en rekke av disse ting, og det er ganske gitt at den uttalelse som falt fra statsråd Evensen om at der ikke foreligger noe annet i forhold til utlandet enn det der er gjort rede for, den stemmer ikke med de opplysninger som har vært gitt i Danmark. Man kunne lese i de danske aviser at den europeiske Marshall-organisasjons El-kommisjon på et møte i Paris har behandlet den dansk-svensk-norske anmodning om et tilskudd på 10 millioner dollars til realisasjon av planen om å overføre norsk strøm til Sjælland, Lolland og Falster. Med hvilken fullmakt har Regjeringen vært med på å anmode om dette? Tenker Regjeringen seg at det er mulig praksis i Norge at man, uten å konferere med Stortinget, konfererer med danske og svenske myndigheter og så i fellesskap henvender seg til en internasjonal organisasjon? Enten må det som har vært anført i den danske presse være uriktig, eller også må Regjeringen her ha bundet Norge langt videre, direkte eller indirekte, enn vi har fått rede på.

Jeg anser det for å være uhyre lite tilfredsstillende, og jeg vil ha sagt til Regjeringen så sterkt jeg kan, at hvis den vil ødelegge muligheten for nordisk samarbeide, så skal den fortsette med denne sosialistiske kameratklubben av statsråder som på private og halvprivate konferanser drøfter norske anliggender og andre anliggender som om det var deres private småbruk det gjaldt og ikke Norges rike og Norges



fulle suverenitet og Norges konstitusjonelle praksis, slik som den er utbygget gjennom slektledd.

Der vil ikke komme noe som helst gagnlig ut av disse nordiske konferanser med mindre man bygger dem på et annet grunnlag enn et rent partimessig, og med mindre man til disse konferanser av forskjellige arter sender ut andre eksperter enn dem som direkte står i Regjeringens ledebånd og er utpekt av den. Man plikter i saker av denne art også å la andre meninger og andre partier få adgang til å bli hørt.

**Knut Strand:** Eg ser det slik at eksport av elektrisk kraft er eit så alvorleg spørsmål at det har det aller største verd at det i tilfelle kunne stå eit samla folk bak denne saka. Og ein må vel også seia det slik at det kan reisast sterk tvil reint prinsipielt om det er rett å gå til eksport. Hovudstyret har sagt at prinsipalt ser dei det slik at det ville vera det rette å eksportera ferdige produkt. Men dersom ein ser bort i frå den prinsipielle sia, er det ein del andre spørsmål som reiser seg, og det er for det fyrste: Har vi elektrisk kraft til eksport, elektrisk kraft som kan byggjast ut med rimelege kostnader? Det er dette spørsmålet som må greiast ut før ein kan taka noka stode til denne saka.

Og så må ein hugsa på at der er mange tusen i landet vårt i dag som ikkje har elektrisk kraft, der er eit skrik etter elektrisk kraft. Det er eit livsvilkår for desse distrikt at dei no får elektrisk kraft utbygd. Det er ikkje berre eit sosialt spørsmål, slik at det vil gjera livsvilkåra ljosare og lettare for desse folka som bur der tilveret er hardast elles, men det er òg eit vilkår for det økonomiske livet i desse distrikt. Eg vil berre peika på at i hjarta av storsilddistriktet har vi store kommunar utan elektrisk kraft. Industritiltaka der må driva med innført brensel, og når ein ser på kostnadene ved å driva industrien på denne måten og så samanliknar med den prisen som vi skal levera elektrisk kraft for til Danmark, så er det ikkje så underleg om denne saka skapar sterk uro og otte i desse distrikt. Og der kjem det då sterkt fram at ein er redd for at denne saka dersom ho vert vedteken no, vil føra til at utbygginga av elektrisk kraft i desse distrikt som no ikkje har kraft, vil verta seinka. Når vi no forutan sjølve utbygginga skal byggja ei høgspend line på 150 km. av svære dimensjonar over høg fjellet, er det då nokon som trur at ikkje dette vil seinka oss i utbygginga på andre felt i landet vårt? Ut ifrå det synet tykkjer eg ein må vera sers varsam før ein går til dette steget. Og etter dei opplysningane som vi har til denne tid, så ser eg det slik at det er uråd å binda seg til å gå inn for denne saka no. Korleis tilhøva kan verta seinare, skal eg ikkje uttala meg om.

Når det gjeld dette kontraktutkastet, eller avtalen om prisen, vil eg streka under det som er nemnt av Hovudstyret, at det må vera høve, i tilfelle dette vert vedteki, til ei regulering av prisen i samsvar med prisindeksen, for pengeverdet er no så sterkt skiftande at ingen kan vita kva

den norske krona vil vera verd når det er gått ei rekkje av år.

Eg vil rå til at denne saka vert sett ut. Eg trur ikkje at det er til gagn for nokon å reisa ei strid om dette spørsmålet, som, når ein ser på den reint prinsipielle sida, vil skapa nokså store vanskar og stor uro ut over i landet vårt. Og når det vidare er nemnt her at dette kan vera det fyrste steget til eksport av kraft ikkje berre til Danmark, men også til Sverige, må ein også då vurdera kva for skadeverknader det kan ha for arbeidslivet her i landet, om ein går inn for eksport av kraft i stor mon.

Til slutt vil eg nemna at om det vert førd så mykje kraft frå Aura at det vert for lite att i distriktet, så peikar Hovudstyret på at det er andre kraftkjelder som der kan byggjast ut. Men ein må vel tru at det å byggja ut Aura er eit så stort økonomisk lyft for det norske folket, at det vil gå nokså lang tid før ein kan ta til med nye anlegg.

**Røiseland:** Det er haldi fram i dokumenta og sagt i ordsiftet i salen at vi må sjå denne saka i samanheng med det vest-europeiske samarbeid, og då serleg samarbeidet i Norden. Ein får også inntrykk av at det er det momentet som har vori avgjerande for fleirtalet i Hovudstyret. Det er klårt at dersom saka verkeleg har ei viktig utanrikspolitisk side, må vi ta omsyn til det. Eg meiner ikkje at vi skal gje etter for alle krav utanfrå, vi skal ikkje stetta alle ynskjemål som kjem frå utlandet. Men det er klart at når vi sjølve skal ta avgjerd i våre eigne saker, er krava og ynskjemåla utanfrå faktorar som vi må ta med i reknestykket for å nå fram til eit resultat. Den utanlandske goodwill er på sett og vis eit aktivum som vi må rekna med.

Men eg må seia at eg synest den utanrikspolitiske sida ved denne saka er nokså uklår. Utanriksministeren brukte heller sterke ord i trontaleordsiftet. Han sa at her «-ville et norsk nei - få meget alvorlige følger -» det vil seia for samarbeidet i Norden. Dette er ikkje seinare nærare utgreidd. Vi har ikkje fått opplysning om konkrete ting som han sikta til. Men seinare har det etter mi meining i alle fall komi fram ting som i grunnen står i ein viss strid med det utanriksministeren har haldi fram. Det går fram av den danske pressa at Danmark trass i alt ikkje er så overlag oppglødd for denne kraftoverføringa. Det er også sagt klårt og greitt frå av industriministeren at Danmark ikkje ser det som ein så serleg stor føremon. Og då må ein spørja: Men har då i grunnen denne saka så overlag mykje å seia for samarbeidet her i Norden når tilhøva er slike? Eller er det grunn til å tru at dei andre vest-europeiske landa, eller Amerika, ynskjer at vi skal gjennomføra ei sak som ingen av partane i grunnen er heilt nøgde med?

Av den utgreiinga som industriministeren gav i møtet den 27. februar kan det òg sjå ut som også ECA var noko lunkne, for det heiter der:

«En har inntrykk av at ECA vil gå inn for prosjektet og gi det sin anbefaling.»

Det er ikkje serleg sterke ord.

No har industriministeren i dag sagt at det ikkje ligg føre andre ting vedkomande den utanrikspolitiske sida enn det som er opplyst i trontaleordskiftet, det som er opplyst den 27. februar, og det som er opplyst her i dag. Etter det synest eg nok ein har grunn til å spørja om ikkje den utanrikspolitiske sida ved denne saka trass i alt er heller lita. Det er av dei moment som vi må ta med når vi skal ta den endelege avgjerd, men eg er av same meining som hr. Hambro, at det i dag er for tidleg å ta endeleg stode til saka.

**Finn Moe:** Jeg tror at hvis hr. Hambro ville studere denne saks dokumenter, ville han se at forberedelsen av den har foregått utelukkende gjennom Regjeringens offisielle organer og ikke på noen måte på noen private eller partipolitiske skandinaviske møter. Videre ser man helt klart når man studerer sakens dokumenter, at Regjeringen ikke på noen måte har bundet oss, avgjørelsen ligger i denne sak og intet annet sted. Der er i all korrespondanse tatt de nødvendige reservasjoner.

Jeg tror det er to momenter som det er av vesentlig betydning å holde fast i denne sak, hvor der er så mange detaljer. Det første er at vi står ikke overfor noe valg i dag, slik at vi kan velge enten kraftoverføring til Danmark eller lys og varme til norske bygder. Det burde både hr. Lavik og andre tenke på. Hvis Stortinget forkaster denne plan, blir det i dag ikke noe mer kraft i de norske bygder av den grunn, for man skal være klar over at denne utbyggingen skjer uten kapitalutgift for Norge. Hvis vi ikke vedtar kraftoverføringskapitalen, er det ikke slik at vi kan overføre kapitalen til andre utbygginger, det blir ingen utbygging ut over den som er planlagt og som pågår. Situasjonen er altså at vi ganske enkelt har valget mellom utbygging eller ingen utbygging. Jeg tror da at for å få denne sak vurdert korrekt, skulle man ikke få det norske folket til å tro at her står man overfor valget mellom kraftoverføring til Danmark og lys og varme i egne hjem. Hvis vi forkaster planen, gjør vi det utelukkende for å reservere våre kraftkilder for fremtiden.

Det har vært meget snakk om den utenrikspolitiske siden ved denne sak. Industriministeren har nevnt at vi ikke er utsatt for noe press fra noe hold, og det er utvilsomt korrekt. Men jeg tror likevel vi skulle legge vesentlig vekt på at denne sak om kraftoverføringen ikke bare er et spørsmål om kraftoverføring til Danmark, men må sees som et ledd i det europeiske økonomiske samarbeid. Det er også derfor vi har fått tilsagn om Marshall-hjelp. Jeg tror at dette hensyn skulle veie ganske tungt. Det er umulig med en innskrenket taletid på 5 minutter å komme mer inn på dette, men jeg tror at både i Amerika og i Europa anser man det på alle hold i

dag slik at hvis vi ikke innen 1952 kan nå fram til et virkelig økonomisk samarbeid i Europa, så står vi ganske enkelt overfor en økonomisk krise, en krise som vil ramme Norge fordi Norge er et ledd i Europa. Jeg vil ikke dermed ha sagt at det er kraftoverføringen til Danmark som skal redde Europa, men det er en viss sammenheng her, fordi kraftoverføringen er et ledd i arbeidet for å styrke Europas økonomiske stilling; vi viser da at vi vil være med på å yte vårt bidrag, og dermed ansporer vi andre til å gjøre det samme. Det er bare ved slike skritt fra alle europeiske lands side at samarbeidet kan komme i stand. Jeg tror man skal være fullt oppmerksom på det, og jeg tror at hvis det norske storting tar en negativ holdning til denne sak, vil det virke ytterst deprimerende på dem som både i Europa og i de Forenede Stater arbeider for et utvidet økonomisk samarbeid. Jeg vil gå så langt som til å si, at om det kan være sterke og tungtveiende nasjonale interesser som taler mot denne kraftoverføringen, så er det da også en nasjonal interesse at vi er med på det økonomiske samarbeidet i Europa og med Amerika, som er det eneste land som kan redde oss ut av den situasjon som foreligger i Europa og i verden i dag, og som er langt alvorligere enn mange tror. Jeg bare henviser til OEEC's rapport, der vil man kunne se det. Jeg tror at det moment bør veie ganske tungt, at det er også en nasjonal interesse at vi kan være med på å yte vårt beskjedne bidrag til det økonomiske samarbeidet i Europa.

**Tøndel:** Alle i Stortinget er oppmerksom på de forhold som har betydning for å trygge landets elektriske energi, vi har jo gjennom disse fire siste år inngående behandlet denne viktige sak for vårt land. Stortinget har nå ansvaret for å legge til rette de muligheter vi har for at de store utbygginger som har pågått og som pågår fortsatt, kan fremmes slik at vi løser den oppgave som vi vet vi har overfor vårt folk: Å gi den nødvendige kraftforsyning til de kraftløse strøk og øke kraftforsyningen der hvor det synes å være behov for enda mer kraft enn det som er dekket. Når det har foregått så langt større utbygging i de siste år enn før, har vi også forståelsen av at vi kan nå atskillig lenger. Det er ganske sikkert så etter det som er opplyst både i denne debatt og tidligere, at våre muligheter for kraftutbygging er så store at vi har muligheter også for krafteksport. Det tør være at det er på et vanskelig tidspunkt denne sak er kommet opp, jeg skal ikke hefte meg ved det, men vil stanse ved det forhold som virkelig er til stede. Saken står der den står i dag, og det er ut fra det vi får ta vår stilling til den. Da kan jeg ikke se det annerledes enn at det er nødvendig at det fortsatt arbeides med den, så den kan legges til rette for en endelig avgjørelse i Stortinget. Det er på dette tidspunkt lite nytte i å debattere den mer inngående før den er komitebehandlet, og de mange vanskeligheter som vil reise seg er belyst utover det de er i dag, for det er ikke tilstrekkelig. Men er det så at vårt land har

eksportmuligheter når det gjelder kraft, så vi derved kan styrke våre inntekter av utenlandsk valuta, bør vi vel ikke se alt for mørkt på denne sak i dag. Og når dertil kommer de muligheter vi har for å løse denne oppgave ved støtte av Marshall-hjelpen som kommer inn som et ledd her - forholdet til andre nasjoner var ganske inngående berørt av siste taler - så tror jeg vi har grunn til å ta stilling til saken med velvilje, og se på den som en mulighet til gagn for vårt lands fremtid. Er det sikkert at dette spørsmål kan løses på en måte som ikke vil skade vår egen kraftforsyning, er det gledelig. Det er allikevel en ting jeg vil reservere meg mot, og det er dette med arbeidskraften. Jeg kan ikke forstå at det skulle være så tvingende nødvendig å forsere saken frem for øyeblikkelig å tilfredsstille det krav som Danmark her stiller. Det måtte vel være rettere å regne med 1 eller 2 års forsinkning av krafteksporten for å utnytte vår egen arbeidskraft uten å belaste vårt næringsliv med knapphet på arbeidskraft, som vi ellers kommer til å gjøre på forskjellig vis. Jeg vil derfor uttale som mitt syn på denne sak at det ville være riktig at Stortinget overlater saken til fortsatt behandling av komite og granskning slik som det er nødvendig, før Stortinget tar endelig avgjørelse i denne sak.

**Jakob Pettersen:** Det er særlig fra bondepartihold kommet fram under debatten nokså sterke prinsipielle innvendinger mot krafteksport. Hr. Vatnaland nevnte at han av prinsipielle grunner var imot, og mente at kraftoverføring stred mot forutsetningene i konsesjonsloven. Hr. Lunde gikk enda lenger og sa, om jeg ikke noterte galt, at han ikke ville være med å eksportere noen del av «Kongeriket Norge». Jeg synes oppriktig talt at dette er nokså sterke, og jeg vil gjerne få lov å si, nokså tvilsomme argumenter. Vi diskuterte spørsmålet om kraftutbygging høsten 1948, og hr. Oftedal tok opp dette spørsmål i den debatten og sa den gang at han for sin del iallfall ikke kunne skjønne at det var noen forskjell på å eksportere elektrisk kraft og å eksportere andre ting som vi har tilstrekkelig av her i landet, og som vi kan forsyne andre land med. Det er ikke kraftkilden vi skal eksportere, det er bare den strømmen som vi år etter år produserer. Jeg synes i det hele tatt det er nokså tvilsomme, nokså dårlige og lite holdbare argumenter fra bondepartiet.

Jeg var i mitt første innlegg nokså sterkt inne på prisen. Det ble i 1948, da vi behandlet spørsmålet, referert en artikkel fra den danske «Politiken», der det ble fremholdt at en kunne få elektrisk kraft fra Norge for fjerdeparten av det de i Danmark måtte betale for elektrisitet fremstillet ved kulldamp. Jeg tør ikke si om dette er riktig, men jeg tror det iallfall gir oss en pekepind om at vi kanskje bør oppnå noe mer enn det vi har oppnådd ved den foreløpige forhandling.

En av dem som, så vidt jeg skjønnte, også hadde prinsipielle innvendinger mot eksport, var representanten Ingvaldsen. Hr. Ingvaldsen deltok også i det ordskiftet vi

hadde i 1948, og det han sa der er så vidt i strid med det han sa i dag, at jeg kunne ha lyst til å referere det. Han sa:

«Danmark savner jo både vannkraft, kull og olje, og jeg tør påstå at danskene er meget skuffet over den avvisende holdning som de norske myndigheter etter deres mening har inntatt når det gjelder eksport av kraft til Danmark. Jeg vil gjerne spørre statsråden om det ikke er mulig å overveie et alternativ som går ut på at danskene kunne delta i større eller mindre grad ved utbyggingen av og selvfølgelig i overføringen av kraften fra et av de større vannfall som vi for tiden ikke makter å gå inn for selv.»

Han sa også noe mer, men dette var det vesentligste av det han sa. Han hadde iallfall i 1948 ingen prinsipielle innvendinger mot krafteksport.

Jeg tror i det hele tatt ikke at det er de prinsipielle innvendinger som kan bety noe. Det som kan bety noe, er spørsmålet om vi kan eksportere kraft uten at det skjer til fortrenghet for den kraftutbygging som vi forøvrig skal foreta. Dersom de forutsetninger som er stillet opp av Regjeringen kan gjennomføres, vil vi make det.

**Iveland:** Det er sjølvsagt uråd å tilføra dette ordskifte nye moment no, og serleg når det er 5 minutt ein har til rådvelde. Eg kan difor ikkje koma inn på den prinsipielle sida av denne saka, jamvel om det kunne vera god grunn til det etter mi meining. Eg sluttar meg i det store og heile til det som er sagt av mindretalet i Vassdragsstyret når dei seier: «Norsk konsesjonslovgivning bygger på det grunnsyn at landets naturherligheter skal sikres for landets egne borgere, selv om herlighetene først kan tas i bruk engang i framtiden.»

Det som er spørsmålet her, er å tilpassa våre nasjonale interesser til det internasjonale samarbeidet. No trur eg nok atmosfæren kunne ha vori litt betre for tingingane våre enn nettopp no i augneblinken. Vi har ikkje just dei beste vilkår no nettopp for å driva tingingar med grannane våre. Men det som for meg er det viktige, er at heile vassdragsstyret har vori av den meining at det reint økonomisk sett ikkje vil vera noka vinning å gå til realisasjon av denne saka no. Då må det for meg sers tunge grunnar til for å gje mi tilslutning til planen om krafteksport. Vi har så store oppgåver for vårt eige folk i den næraste framtid. Vi har - som det har vori sagt av så mange her i dag - ein sjettedel av folket som enno ikkje har fått kraft. Vi skulle samla våre krefter og våre evner om å hjelpa alle våre norske borgarar til å kunna vera mest mogeleg rusta kvar for seg til å gje sitt tilskot til nasjonalproduktet i den næraste framtid. Denne sjettedelen som det talast om, ville sikkert auka til ein større brøkdel, dersom vi tenkjer på landsbygdene og dei som bur i bygdene omkring i landet. Eg trur ikkje at vi i dei næraste åra framover har arbeidskraft til overs til dette

prosjektet. Just no er det arbeidskrafta som er det store problem i jordbruket, i skogbruket og i andre av våre typiske bygdenæringar. Det er så vanskeleg å få hjelp til det mest naudsynlege at det er ei avgjord hindring for å nytta ut heile produksjonsevna åt landet.

Industrien sine folk seier at dei må vera mot denne planen. Bøndene har sagt at dei må vera mot. Då måtte det for meg mykje sterkare argument og grunnar til enn dei som er lagt fram her, for at eg skulle kunna gå med på å realisera denne planen for det fyrste. Eg meiner at tida ikkje er inne til å føra denne saka vidare fram no.

Representanten hr. Finn Moe sa i slutten av sitt innlegg, at ei «negativ holdning» ville verka deprimerande på det internasjonale eller nordiske samarbeid. Det kan etter mi meining vera spørsmål om kva det er som her er «negativ holdning». For min del er eg sterkt inne på at det å gå til dette prosjektet i denne tida, då vi treng all vår evne og alle våre krefter til dei mest nærliggande oppgåvene, ville vera «negativ holdning». I alle tilfelle kan vi vera overtydde om at dersom Stortinget vil gå på denne saka no, vil det verka deprimerande på ein svært stor del av vårt folk.

**Bondevik:** I debatten om ratifiseringa av våpenhjelpa kom det tydeleg fram at dei landa som har fått hjelp frå Sambandsstatane i ei eller anna form, er komne inn i ei større eining, eit utvida samarbeid, og har teki på seg visse moralske plikter ved sida av det som pakta beinveges krev. Marshall-hjelpa er tenkt som hjelp til sjølvhjelp. Men dessutan vart det sterkt poengtert at denne hjelpa set krav til oss. Me må vera viljuge til å yta kvarandre tenester, når tilhøva ligg slik til rette. Eit meir sameint økonomisk Vest-Europa ser me vel no i synsranda, og me må ta konsekvensen av det. Etter mitt skjøn har utviklinga ført oss dit at me har valet mellom to vegar: anten å stengja oss inne bak ein kinesisk mur, vera oss sjølv nok, og ta fylgjene av det, eller å vera med i eit vidfemnande samarbeid på det økonomiske området. Det er mindremanns vis å ha det synet at ein berre vil ta imot og mjøla si eiga kake. Diktaren Welhaven talar i Norges Dæmring om å «skue vidt hvad tiden lider». Det trengst også i denne saka. Danmark gav oss mykje i den uvanleg vanskelege tida for nokre år sidan og synte eit hjartelag som gjorde oss varme og glade. Eg kan ikkje sjå at me har fått fullt høve til å visa vår takksemd enno.

Naturen har lagt det slik til rette for oss at me i elvar og vatn eig ei rikdomskjelde som danskane saknar. For meg står det slik at dersom me under visse absolutte føresetnader kan hjelpa Danmark, bør me det i dette høvet. Men ingen kan med rimeleg grunn venta at me skal gje frå oss noko som me sårt treng sjølv og setja oss i store vanskar. Spørsmålet blir difor om me i dette høvet kan hjelpa «en bror i nød» utan skade for vårt eige land.

I rapporten frå den nemnda som har greitt ut spørsmålet om kraftoverføring til Danmark, står det m.a.:

«Denne utbygging forutsettes å komme som et rent tillegg til hva det ellers i samme tidsrom vil kunne foretas av kraftverksutbygging i Norge. Den kraftmengde, som blir eksportert, ville derfor ikke ha stått til rådighet for norske avtagere, selv om krafteksporten ikke var kommet i stand.»

Desse orda er så greie og kan ikkje mistydast. Dei må vera ein absolutt føresetnad for dei tingingane som truleg blir førde vidare.

Så sant me maktar å fylgja denne lina, synest eg saka er grei. Under den føresetnad at Riksstyret vil fylgja ein slik politikk og kan greia det, bør Noreg ikkje syna vrangvilje.

Eg får berre høve til å knyta eit par merknader til spørsmålet. Kraftleveringa no skal koma frå anlegg som er billege å byggja ut vidare. Andre og tredje etappe av ei utbygging fell som regel mykje billegare enn den fyrste. Dersom ein ikkje tek nok omsyn til dette, kan den utbygginga som gjeld levering til Danmark, verta billegare enn den som gjev kraft til norske bygder og byar. Det kan jamvel bli slik at eit område som har bruk for all kraft frå eit sentralt verk, vert tvinga til å byggja ut eit nytt og meir ulagleg kraftverk til stor meirkostnad seinare. Dette området må i så fall ha rett til å få ein fullverdig kompensasjon for den kraftlevering som det må skaffa Danmark. Eg synest at ei kraftutbygging til dømes på Vestlandet burde koma meir på tale i staden for utviding ved Solbergfoss.

Elles er eg i mangt samd i det hr. Sven Nielsen sa, men eg vil gjerne leggja til noko som også statsråden var inne på: No er det aktuelt med kraftoverføring. Om 25 år veit me ikkje kva fossane våre er verd, då kan vitskapen ha nådd fram til å nytta andre kraftkjelder. Eg vil på ingen måte i dag, når eg har så stutt tid til rådvelde, ta noko standpunkt for eller imot dette prosjektet. Fyrst må eit endeleg kontraktutkast liggja føre, så det er råd å vega mot einannan føremoner og ulemper. Det kan ein ikkje no, då mangt er uvisst og uklårt.

**Almaas:** Som representant for det distrikt hvor befolkningen går og venter på Aurakraft, vil jeg komme med et par merknader, siden det i distriktet har vært en viss uro siden eksport fra Aura kom på tale. Det har vært skrevet i en Trondheimsavis, at Aura-kraften ikke må eksporteres, men brukes til industriekspansjon i Møre og Trøndelag. Det som etter min mening er avgjørende i denne sak, er ikke om all Aura-kraft skal gå til distriktet, men om Aura-kraften - minus den mengde kraft som eventuelt skal eksporteres, sammen med den kraft som kan utvinnes av andre kraftkilder i distriktet, kan dekke kraftbehovet i en overskuelig fremtid.

I den redegjørelse Stortinget fikk fra statsråden, er forutsetningen at byggeprogrammet til innenlandsk behov ikke skal forskyves. Når det gjelder spørsmålet om vi i fremtiden



har kraft nok for vårt distrikt, vil jeg peke på vedlegg til prp. nr. 138 om utbygging av Aura. I en oversikt av generaldirektør Vogt om elektrisitetsforsyningen i området fra Trondheimsfjorden til Romsdalsfjorden blir det pekt på at anleggene i Romsdal og Trøndelag kan gi ca. 1 000 millioner kWh. Hertil kommer så Nidelv-vassdraget. Så vidt jeg vet, regner Trondheim E.verk med at Nidelva fullt utbygget vil gi 1 500 millioner kWh. Av dette er hittil utbygd mellom 3-400 millioner kWh. Nidelva har altså den samme størrelsesorden som Aura, ja, den kan gi mer kraft enn Aura. Det skulle således ikke være noen fare for at det blir for lite kraft i distriktet selv om man får eksportert disse 40 000 kWh som det her er tale om. Men det må være en forutsetning hvis Aura ikke kan skaffe nødvendig kraft både til borgerlig behov og til industrielle anlegg, at andre kraftanlegg får bygge ut. Jeg tenker her bl.a. på anleggene i Nidelva, og jeg vil spesielt nevne Fjøringsfossens utbygging. Det er ikke noe stort anlegg, men det er et anlegg som ble stoppet av hensyn til Aura. Arbeidet i Fjøringsfossen er påbegynt, og det er allerede nedlagt 2 millioner kroner der, og hvis en ikke får fortsette med anlegget, blir den kapital liggende død. Jeg vil derfor, selv om det ikke direkte har noen sammenheng med denne sak, henstille til industriministeren å overveie om ikke dette anlegg kan få fortsette og utbygges slik at en kan få kraft fra Fjøringsfossen f.eks. i 1957 eller like etter. Den kraftmengde som utvinnes der, vil da avlaste Aura-anlegget.

Min konklusjon blir: Det skulle etter min mening ikke være til noen skade for Trøndelagdistriktene at den påtenkte eksport av kraft blir satt i verk, under forutsetning av at det ikke blir forsinkelse av de anlegg som er satt i gang, og at nye anlegg får utbygge etter hvert som det er behov for det.

Til slutt vil jeg bare minne om hva Elektrisitetsnemnda av 1945 sier om krafteksport:

«Selv om vi erstattet hele vårt nåværende forbruk av importert brensel med elektrisk energi, tørket hele vår korn- og høyavling med elektrisitet og dertil dekket et forbruk til industri o.l. på det dobbelte av det nåværende, ville det allikevel være atskillig kraft til overs til eksport, når en ser på krafttilgang og kraftforbruk i landet som helhet.»

Dette er underskrevet av representanter fra flere politiske partier.

**Bunkholt:** Denne sak har to serskilt sterkt framskotne sider, ei forretningshøveleg og ei prinsipiell side. Når det gjeld forretningssida av saka, ser det for meg ut som at her gjeld det gamle ordtaket om å spare på skillingen og la dalaren gå. Nettoinntekta av krafteksporten vil, så langt eg kan sjå, bli noko slikt som 8-9 millionar kroner. Eg kan vera samd i at det er noko å ta omsyn til for finansministeren når vi veit at kassa hans er tom. Finansministeren sa i

finansordskiftet noko slikt som at Regjeringa i dag køyrde etter den smale og tronge vegen. Eg er samd i det, ho køyrer etter den smale og tronge vegen, men eg er redd for at vegen for Regjeringa no har vorti så smal at Regjeringa er i fare for å kollidera med seg sjølv.

Den kraftmengd som ein tenkjer å eksportera, vil etter det som er sagt av Industriforbundet, kunne brukast til produksjon t.d. av ferrosilisium til 36 millionar kroner i eksportverde, og i kvelstoffindustrien til eit eksportverde på 55 millionar kroner. I treforedlingsindustrien, som er ei av våre viktigaste eksportnæringar, er det i dag stor skort på elektrisk kraft. Ein annan og etter mitt skjøn svært alvorleg ting er spørsmålet om materiale og arbeidskraft. Skal ein gå til ei forsert utbygging av denne eksportkrafta, seier det seg sjølv at så vanskeleg som det no er med arbeidskrafta, vil det vera ei altfor sterk påkjenning på arbeidsmarknaden. Det er snakk om å importera danske arbeidarar, og at det må byggjast så og så mange bustader. Kan dette vera rett, og kan dette vera klok politikk, når vi veit at mange av våre landsmenn har svært dårlege bustadstilhøve? Har Regjeringa tenkt på den gnissing som vil bli på arbeidsplassane? Her skal importerte danske arbeidarar koma hit og bli plasserte, eg får seia, i gode og tidhøvelege hus medan våre eigne arbeidarar og familiane deira skal bu i reint helsefarlege bustader. Det blir forsikra - eg veit ikkje kor mange gonger - at denne utbygginga ikkje skal koma i vegen for norske interesser. Men er det nokon som i grunnen tek dette alvorleg? Det seier seg sjølv at eit så storstila anlegg som det som her er påtenkt, uviljande vil koma til å setja vår eiga utbygging av elektrisk kraft attende. Når vi veit at ein stor del av det norske folk i dag er utan elektrisk ljøs og kraft, kan det vel ikkje anna enn verka sårande for desse folk å vita seg tilsidesette. Skal desse folk som må berga seg på utpostane våre, det vere seg ute ved kysten eller opp mot fjellfoten, ofrast på altaret for snaue 9 millionar kroner? Eg for min part ser det slik at dei vilkår desse folk lever og strider under, må verdsetjast monaleg høgare enn som så. Ein annan ting som også spelar inn for meg, er dette - eg vil få kalla det nasjonalt nedsetjande - at vi er komne så langt ned på glidebanen at vi må selja stykke for stykke av våre naturherlegdomar for å skaffa inntekter i statskassa. Er ikkje dette det same som at vi tek til å eta på opplagde fond eller, for å seia det slik, å ta av den driftskapital vi så sårt treng?

Vi blir også trøysta med at kontrakta ikkje skal vara lenger enn i 25 år. Tru det den som tru vil; det er vel ingen som for alvor trur at når dei 25 åra er ute, skal ein gå til å demontera overføringslinene. Lat oss like godt seia at krafteksporten vil bli varig. Eg for min part kan difor ikkje rå til denne krafteksporten slik som saka ligg til i dag, og eg synest det var mykje i det som hr. Sven Nielsen sa i dag, at vi må også venta oss noko att av Danmark jamvel om danske kroner i dag også er hard valuta for oss.

**Ingvaldsen:** Den ærede statsråd besvarte spørsmålet om i hvilken grad utenforliggende hensyn var medbestemmende i denne sak, med å henwise til de tidligere uttalelser. Tåkede og motstridende uttalelser blir ikke klarere ved at man henviser til dem. Etter hr. Finn Moes uttalelser å dømme hadde vi allerede fått tilsagn om Marshall-hjelp, og jeg fikk nærmest det inntrykk at vi i realiteten ikke lenger hadde noe valg i denne sak, og at vi måtte gå på den til tross for de vanskeligheter det vil volde for vårt arbeidsmarked osv. i dag. Hvis det er tilfellet, må jeg si at vi er kommet i en meget beklagelig situasjon. Statsråden anførte i sitt innlegg, at det nå i den senere tid var kommet til en del nye industriprosjekter som det også gjaldt å gjennomføre så hurtig som mulig. Derved er den vanskelige situasjon vi har når det gjelder vår kraftutbygging i dag, ytterligere forverret.

Hr. Jakob Pettersen refererte en uttalelse av meg tidligere om krafteksport. Jeg er glad for at han gjorde det, for det gir meg en anledning til å understreke den kolossale forandring i Regjeringens standpunkt. I 1948 var Regjeringens standpunkt at danskene ikke hadde noen som helst mulighet for noen kraft-hjelp fra Norge i de første 20-25 år. Som jeg nevnte i mitt første innlegg ble den uttalelse mottatt - jeg tør si - med bitterhet i Danmark, og etter min mening var den helt unødig hard og avvisende. Jeg fikk, den gang jeg var der nede på det møtet, selv det inntrykk at danskene ville føle seg meget tilfreds om det ble stillet i utsikt at man kunne komme tilbake til spørsmålet etter at vi hadde gjennomført denne første kraftanstrengelsen når det gjaldt utbygging for oss selv etter krigen. Jeg tror også, som jeg sa tidligere, at det ville vært heldig om Regjeringen hadde undersøkt andre muligheter for eventuelt å kunne komme Danmark i møte, enn bare det ene forslaget som er fremlagt nå.

Til slutt vil jeg få lov til å si, at det er mitt inntrykk at under debatten i dag er det fremkommet svært lite som egentlig er av en sådan art at saken må behandles som hemmelig. Jeg tør derfor henstille at presidenten ser så velvillig som mulig på spørsmålet om en snarlig offentliggjørelse av denne sak.

**Statsråd Evensen:** Jeg vet ikke hva hr. Hambro siktet til da han anbefalte Regjeringen ikke å la viktige saker behandles i sosialistiske kameratklikker - hvis jeg oppfattet ham rett. Denne sak er behandlet på et par nordiske ministerkonferanser, hvor de beste økonomiske og tekniske eksperter vi har, har deltatt. Selve saken er utredet og behandlet av et utvalg eller en komite, oppnevnt av Regjeringen.

Når det gjelder forholdet til Marshall-organisasjonen, viser jeg til hva jeg uttalte om det den 27. februar, side 8, hvor jeg opplyser at den nordiske kraftplan gjennom minister Skaug i Paris på vegne av de tre land ble sendt OEEC i Paris

til orientering og med henvisning til den uttalelse som den danske utenriksminister hadde gitt på rådsmøtet i november. Jeg opplyste videre at planen var gjenstand for en foreløpig drøftelse på møter i OEEC den 8.-10. februar, og det ble opplyst i komiteen at hverken den norske eller den danske regjering ennå hadde tatt standpunkt til saken, og at den derfor bare kunne bli gjenstand for foreløpig behandling. Men det er klart at den planens gjennomføring forutsetter Marshall-hjelp, og at det derfor er viktig å få brakt på det rene om det er muligheter for å få ekstraordinær Marshall-hjelp til dette prosjekt, og det er det gjennom minister Skaug forespurt om for at dette spørsmålet kunne bli klarlagt før saken i tilfelle skal legges fram for nasjonalforsamlingene. Noen anmodning fra regjeringene er ikke sendt.

**Finn Moe:** Jeg forlangte ordet bare for innstendig å be hr. Ingvaldsen om ikke å fortolke meg slik at han får meg til å si akkurat det motsatte av det jeg har sagt. Det ene punkt gjorde jo nå statsråd Evensen rede for. Dessuten sa hr. Ingvaldsen, at han fikk det inntrykk av det jeg hadde sagt, at vi nå ikke hadde noe valg. Jeg presiserte uttrykkelig at når en gjennomgikk sakens dokumenter, ville man se at Regjeringen ikke var bundet, men at avgjørelsen fortsatt lå i denne sal. Han fortsatte med å si at han hadde nærmest fått det inntrykk av mitt innlegg at vi ikke hadde noe valg. Jeg vil atter gjenta at vi står fullstendig fritt. Det jeg synes, og det jeg fremhevet i mitt innlegg, er at vi her må ta hensyn til det økonomiske samarbeid i Europa, fordi det kan vise seg at vi i det lange løp vil være sterkt avhengig av at dette økonomiske samarbeid kommer i gang.

**Ryen:** Det var en problemstilling i representanten hr. Finn Moes første innlegg som fikk meg til å be om ordet. Han fremstilte det slik at hvis vi ikke ville ta imot denne Marshall-hjelpen, så ble det ikke mer elektrisitetsutbygging her i landet. Det beror vel på ubekjentskap med hvorledes forholdene har vært etter krigen. Vi vet at kraftverkene har ventet i flere år på de maskiner de skulle ha. Eller er det så at med Marshall-hjelp forstår vi også den betong og det stål som skal til for å bygge linjer, de materialer som skal til for å kunne levere strømmen? Jeg har selv vært i Finansdepartementet for vel et år siden for å få satt ned tollene på maskiner som en måtte bestille i Sveits, fordi det ville ta 5 år å få dem fremstillet her i Norge. På grunn av at de verker som måtte bestille i utlandet, ble stillet ugunstigere, ble det gitt tollnedsettelse. Det har vært utsettelse år etter år med å få i stand kraftverker, og det er vel ikke et menneske i dette land som tror at vi samtidig med at vi bygger ut denne overføringslinjen, kan opprettholde den samme utbygging for norsk behov?

**Presidenten:** Det er ikke inntegnet flere talere, så ordskiftet anses hermed for avsluttet.

Presidenten foreslår at redegjørelsen fra industriministeren om de førte forhandlinger og den foreliggende rapport om kraftoverføring til Danmark av 27. februar blir vedlagt protokollen. - Ingen har uttalt seg derimot, og det anses som bifalt.

Presidenten går videre ut fra at presidentskapet har fullmakt til etter samråd med departementet å avgjøre hva der av statsråd Evensens redegjørelse og av ordskiftet i dag kan offentliggjøres. - Ingen innvending er kommet mot det, og det anses som bifalt.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 15.